

25 let s Českou unií židovské mládeže

RABÍNSKÉ SLOVO Hlavní je, abychom pochopili židovskou duši 2

ANKETA 4

IZRAEL Izrael 2018 4

REPORTÁŽ Celosvětový kongres židovské mládeže 5

REGIONY Mýty a fakta o záchraně krnovské synagogy 6

HISTORIE Chceme budovat pozitivní židovskou identitu 8

NÁZORY Čtvrtstoletí s Unií 10

VĚDA Hledání kořenů 11

CESTOVÁNÍ Moje cesta do USA (4) 12

HEBREJŠTINA Minikurz hebrejšského jazyka pro samouky (17. lekce) 13

JEWS NEWS Ovlivňuje vědecký pokrok naše vnímání strachu? 14

Florian Fischer: Věřím v opravdové příběhy 15

PARAŠA Parašat Ki tisa: Co nás Tóra může naučit o snění o jiném životě? 16

OSOBNOST Zemřel Jiří Brady – ať je jeho památka požehnána 17

KULTURA Kulturní program únor–březen 18

PÍSNÍČKA Šavúa tón 20

Zima vrcholí a v tomto měsíci nás žádný svátek nečeká. Paraša Tecave nás připravuje na Purim, který je ale až v příštím měsíci. Přinášíme však i parašu Ki tisa. Zajímavý text o minulém a současném dění v Krnově a vzpomínku na Jiřího Bradyho. Neveselou událostí je hlasování Parlamentu, kdy poslanci odsouhlasili zdanění církevních restitucí, což se týká i židovského majetku. Uvidíme, jak celá věc dopadne.

Nedávno bylo zvoleno nové vedení České unie židovské mládeže, a proto jsme využili tuto příležitost pro vzpomínání na své dávné zážitky z této organizace, která formovala generaci současných čtyřicátníků a mladších, ale i k představení plánů České unie židovské mládeže.

V anketě se o své vzpomínky podělí několik bývalých předsedů a místopředsedů ČUŽM a CSUŽM. V rozhovoru s novou předsedkyní ČUŽM se dozvíte o plánech do budoucna. Hanka Šiková podává zprávu o konferenci WUJS. Také pro mě znamenal vstup do Československé unie židovské mládeže před 23 lety přelom. Setkání, které mě ovlivnilo na celý život.

Mrzelo mne, že se ČSUŽM rozpadla na českou a slovenskou část, a postupně česká část začala nějak skomírat. Na Slovensku se dařilo o něco lépe, ale zase se nedaří nyní. Útlum byl zapříčiněn jak demografickou krizí přelomu tisíciletí, tak možná i vznikem školy, kdy se nějak vloudil pocit, že už se mládež nemusí nikde sdružovat, když máme Lauderovy školy. A možná celkovým rozdrobením společnosti. Nemluvě o situaci v regionech, protože ČUŽM byla důležitým pojítkem mezi mladými židy v rámci celé republiky, i když už ne československé. Bylo mi líto konce časopisu Chochmes, stále menších a menších seminářů a opadnutí zájmu o organizaci, která byla pro současnou střední generaci vstupem do židovského světa, možností se učit, dozvídat, podnikat různé akce, najít přátele, partnery, sebe sama. Nebylo tolik skupin, dělení, možností a ve finále sporů a internetové nudy.

Ale zdá se, že není všemu konec a židovská mládež bude mít zase dobrou fungující organizaci, která bude opět pro všechny.

Držíme novému vedení palce.

KATEŘINA MIKULCOVÁ, ŠÉFREDAKTORKA

Hlavní je, abychom pochopili židovskou duši

Na šabat 16. února připadá čtení paraši Tecave – תצוה (Exodus 27:20–30:10). Počínaje Druhou knihou Mojžíšovou, na jejímž začátku se uvádí narození našeho učitele Mojžíše, až do konce Pentateuchu, se v každé paraše setkáváme s Mojžíšem, s tím, co prožíval a jak jednal.

V této jediné paraše není Mojžíš jmenovitě uveden. Proč tomu tak je? Odpověď na tuto otázku nám dá následující paraša Ki tisa, přesněji Exodus 32:32, kde Mojžíš prosí Všemohoucího, aby odpustil lidu hřích, kterého se dopustil ulitím zlatého telete. Mojžíš říká Hospodinu: „Můžeš jim tento hřích ještě odpustit? Ne-li, vymaž mě z knihy, kterou jsi napsal!“ Mojžíš byl člověkem nanejvýš spravedlivým – cadikem. Odtud se též učíme, že kletba spravedlivého – cadika, byť byla vyslovena jen podmíněně, tak se vyplní – קללת צדיק מתקיימת, אפילו נאמרה על תנאי. Bůh lidu promínlul a samozřejmě nevymazal Mojžíšovo jméno z celé Tóry, ale pokud se i přesto měla naplnit slova prosby spravedlivého, tak Hospodin Mojžíšovo jméno nevedl v této paraše. Ačkoli Mojžíšovo jméno není výslovně v paraše uvedeno, z textu zcela jasně vyplývá, s kým Hospodin mluví.

Paraša začíná slovy וְאֵתָה תִּצְוֶה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל... – Ty pak přikážeš synům Izraele... Rabi Chajim ben Moše Attar (1696–1743) ve svém díle Or ha-chajim uvádí, že slovo תִּצְוֶה vychází z termínu התחברות čili צוותה חדא – připojení se. Tedy jako by Hospodin přikázal Mojžíšovi připojit se k národu synů Izraele. Každý Žid, bez ohledu na jaké generaci se nachází, nese v sobě duchovní jiskru našeho učitele Mojžíše.

Podobně uvažoval i rabi Abraham Jehošua Heschel z Opatowa (1748–1825), který vysvětloval verš Deuteronomium 34,6 „Nikdo až dodnes nezná jeho hrob“. Proč nikdo neví, kde je Mojžíš pohřben? Protože náš učitel Mojžíš je skryt v srdci každého ze synů Izraele. Úvodní verš paraši Tecave pokračuje dále slovy:

וַיִּקְחוּ אֵלָיו שְׁמֹן זֵית זָךְ כֶּתִית--לְמָאֹר; לְהַעֲלֹת נֵר, תָּמִיד.

„...aby ti přinesli čistý **vytlačený** olivový olej ke svícení, aby se udržovalo ustavičně svítící světlo.“

Španělský rabín a kabalista Bachja ben Ašer (1255–1340) objasňoval pomocí gematrie skrytý význam slova כֶּתִית. Písmena כ ת ת mají číselnou hodnotu 420, což jsou podle tradice

léta existence druhého Chrámu. Písmena ת י mají číselnou hodnotu 410, což jsou léta existence prvního Chrámu. Dohromady tedy ת כ תי je 830 let. To je doba, během níž stály první i druhý Chrám, které byly nakonec zbořeny. Třetí Chrám, jenž bude vybudován, bude stát navěky.

Ihned po přikázání zhotovit čistý olivový olej následuje přikázání zhotovit pro Árona svaté kněžské oděvy k slávě a ozdobě:

וְעָשִׂיתָ בְּגָדֵי-קֹדֶשׁ, לְאַהֲרֹן אֹחֵיךָ, לְכָבוֹד, וּלְתַפְאֻרָה.

Kněžský oděv připomíná tělo, které je „oděvem“ duše. Musí být tedy zhotoven podle všech pravidel k důstojnosti a ozdobě. Proto se také uvádí v knize Kazatel 9:8: „Tvé šaty ať jsou v každé době bílé a tvá hlava ať nepostrádá vonný olej.“ Čistota myšlenek, které se rodí v lidské hlavě, musí jít ruku v ruce s čistotou „oblečení duše“, tedy se správnými činy těla.

Rabín Chajim Thirer (1740–1817) ve svém díle Be'er majim chajim uvádí, že velekněz Áron byl svým způsobem srdcem celého Izraele. Podobně jako srdce je prvním, kdo cítí bolest v orgánech lidského těla, tak Áron cítil bolest každého jednotlivce z národa synů Izraele a modlil se za něj.

V Mišně, traktát Avot I:12 se uvádí, že Hilel nabádal každého: „Buď jedním z žáků Árona a **jako on**, miluj mír a usiluj o mír, měj v lásce lidi a přibližuj je k Tóře.“

וְשָׁחַטְתָּ אֶת-הָאֵיל, וְלִקְחָתָּ מִדָּמּוֹ וְנָתַתָּה עַל-תְּהֵנוֹ אֶזְרוֹ אֶהְרֹן וְעַל-תְּהֵנוֹ אֶזְרוֹ בְּנֵי הַקְּהֵלִית, וְעַל-בְּהֵן יָדָם הַקְּהֵלִית, וְעַל-בְּהֵן רַגְלָם הַקְּהֵלִית...

„Berana porazíš. Vezmeš trochu jeho krve a potřeš jí lalůček Áronova ucha a lalůček pravého ucha jeho synů i palec jejich pravé ruky a palec jejich pravé nohy...“ (Exodus 29:20)

Součástí obřadu při uvádění kněží v úřad byla i výše uvedená praxe. Proč potřáli krví oběti na těle kněze právě tato místa? Snad proto, aby připomněli kněžím, že je velmi důležité, aby jejich uši naslouchaly bližním. Ucho kněze, a také toho, kdo v komunitě zastává veřejný úřad, musí být vždy ochotné slyšet každého. Musí slyšet nářek trpících, pláč sužovaných bolestí i vzdechy deptaných. Ten, kdo zastává kněžský či jiný úřad v pospolitosti a jehož uši neslyší hlasy vycházející z nitra lidu, nemůže řádně a správně plnit své poslání v komunitě.

Poté potřou krví oběti palec pravé ruky kněze. To naznačuje, že ruka kněze, ale i toho, kdo zastává jakýkoli úřad v rámci obce, má být napřažena ke smíru a k pomoci bližnímu. Podobně tak učiní i s palcem pravé nohy kněze. To naznačuje, že nohy kněze musí být hotovy jít nebo běžet do míst, kde je potřeba jeho pomoci či rady. Když byli poprvé

Foto: Wedstock 2011, Flickr

Áron a jeho synové uvádění ve velekněžský a kněžský úřad, Tóra jim takto ukázala, že vždy jsou tři zásadní věci, které musí ve svém úřadu správně používat – své uši, ruce a nohy.

Jednou ze součástí Áronova velekněžského oděvu byl i čtvercový náprsník Božích rozhodnutí – חֹשֶׁן אֲבִיטָן který byl osazen čtyřmi řadami drahých kamenů a v každé řadě bylo po třech drahokamech a na každém z nich bylo vyryto jméno jednoho z dvanácti izraelských kmenů. V náprsníku byly uloženy též posvátné losy *urím* a *tumím*. Prostřednictvím v náprsníku usazených drahokamů a *urím* a *tumím* velekněz předpovídal budoucnost kmene či jednotlivce, jak tomu bylo například u Davida (1. Samuelova 23:9–11).

Závěrem si připomeňme ještě jednu velmi důležitou schopnost, kterou by měl mít nejen velekněz, ale zvláště pak každý duchovní vůdce židovské pospolitosti napříč staletími, totiž schopnost pochopit židovskou duši.

Vypráví se, že jednou, jakýsi americký židovský obchodník s drahokamy, který byl chasidem – přívržencem rabína Menachema Mendela Shneersohna neboli Lubavičského

rebeho (1902–1994) ל' זצוק"ל si všiml, že rebe při audienci dává přednost prostým lidem. Obchodník se ho tudíž zeptal, čím jsou takoví obyčejní a prostí lidé výjimeční, že je rabi upřednostňuje. On mu odpověděl, že tito lidé mají velmi vysoké morální vlastnosti. Obchodník nevěřicně kroutil hlavou a rebemu řekl, že je mu líto, ale on na těchto lidech nic zvláštního nepozoruje, a přestal se s rebem přít. Po určité době, ještě než obchodník odešel, přistoupil k němu lubavičský rebe a požádal jej, aby mu ukázal vzorky drahokamů. Obchodník byl polichocen, že se rebe zajímá o jeho zboží. Vyndal z kufříku různé drahokamy a začal rebemu vysvětlovat jejich vlastnosti a zvláště vychvaloval vlastnosti a krásu diamantu. Po několika minutách obchodníkova odborného výkladu rebe přiznal, že se v drahokamech vůbec, ale vůbec nevyzná. Rebeho slova obchodníka tak rozčarovala, že mu odpověděl: „Vážený rebe, vy, přece jako rabín byste se měl v drahokamech vyznat!“ Rebe mu na to s úsměvem odpověděl: „Musíme především pochopit židovskou duši.“

RABÍN DANIEL MAYER

Únor – březen 2019

Náboženské akce – bohoslužby:

Rodinná bohoslužba:

Kabalat Šabat pro děti i dospělé

22. února

V pátek 22. 2. od 18.30 v Bejt Simcha (Maiselova 4, Praha 1). Zkrácená bohoslužba s následným programem a pohoštěním.

Kabalat Šabat

každý pátek od 18.30

Oslavy svátků, kulturní a společenské akce:

Purim 20. března

Ve středu 20. 3. od 18.30 proběhne v Bejt Simcha (Maiselova 4, Praha 1) purimová oslava: v 18.30 kantilace Megilat Ester a poté purimové veselí. Masky vítány!

Vzdělávací akce – kurzy:

Ivrit – hodiny hebrejštiny pro začátečníky každé úterý od 18.00, pro pokročilé ve čtvrtek od 18.00 a pro středně pokročilé od 19.30

Úvod do judaismu každé úterý od 19.45

Bejt Simcha

Maiselova 4, 110 00 Praha 1
telefon: 603 393 558
e-mail: kehila@bejtsimcha.cz
web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) v **elektronické podobě** na www.maskil.cz

b) v **tištěné podobě** za cenu poštovného a balného; pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Maiselova 4, 110 00 Praha 1, telefon: 603 393 558, e-mail: redakce@maskil.cz; výše poštovného a balného je v ČR minimálně 250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě zašlete složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5×8), v popisu platby uveďte, prosím, své jméno.

Izrael 2018

Přelom občanského roku je obdobím, které bývá spjato s inventurami, rekapitulacemi a tvorbou různých přehledů z uplynulého roku, případně plánů na rok nastupující. Pojďme se tedy v tomto období společně podívat na Stát Izrael a jeho demografii, na to, s jakými čísly vstoupil do občanského roku 2019.

Okolo tohoto tématu vzniká spousta nejrůznějších otázek a dohadů: Jak je to skutečně s „ortodoxní menšinou“? Stoupá stále vlna přistěhovalectví do Izraele? Jaký je podíl nežidovského obyvatelstva v Izraeli? Na tyto a některé další otázky nám poskytnou odpovědi údaje z nejnovějších izraelských průzkumů a data Centrálního izraelského statistického úřadu.

Začneme tím nejzákladnějším údajem. Celková populace Státu Izrael činila na konci roku 2018 dle odhadů Centrálního statistického úřadu 8 972 000 osob. Za uplynulý rok tedy vzrostla o 2 %. Necelých 20 % tohoto nárůstu tvoří přistěhovalci, kterých bylo v roce 2018 zhruba 40 000. Přistěhovalcké vlny z různých koutů světa se za sedmdesát let existence Státu Izrael měnily. V loňském roce byla většina imigrantů z USA, Francie, Ukrajiny a Ruska. Přistěhovalectví z posledních dvou zmíněných států roste již delší dobu. Není bez zajímavosti, že podle oficiálních dat více než polovina z těchto přistěhovalců nemůže být považována za halachické Židy – tedy za Židy podle náboženského práva i pravidel vrchního izraelského rabínátu. Přesto však jsou v zemi legálně a mají právo na občanství (ať už z důvodu tzv. práva návratu v případě, že je alespoň jeden z jejich prarodičů židovského původu, nebo proto, že mají židovského manžela/manželku či podstoupili neortodoxní gijur).

Většinu populačního nárůstu však tvoří nově narozené děti, kterých bylo v loňském roce 185 000. Tři čtvrtiny z nich jsou židovské

a zbytek arabské nebo jiné národnosti (74,4 % Židů; 22,8 % Arabové; 2,8 % ostatní). Často diskutovanou otázkou bývá také porodnost. Ta je u židovských a arabských izraelských žen na srovnatelné úrovni a na jednu ženu připadá 3,1 dítěte. Přesto, že by se mohlo zdát, že porodnost židovské části populace bude zvyšovat především ultraortodoxní část obyvatelstva (a že se zde tedy promítne nízký věk židovských ultraortodoxních nevěst a maminek), průměrný věk žen prvorodiček je v Izraeli 28,3 roku a neliší se tak diametrálně od věku prvorodiček v evropských zemích.

Ze zmiňovaných necelých devíti milionů obyvatel Izraele je 74,3 % (respektive 6 668 000) Židů, 20,9 % (1 878 000) jsou Arabové a zbylých necelých 5 % tvoří ostatní národnosti. V současné době tedy žije v Izraeli 46 % světové židovské populace a jejich počet zhruba o milion převyšuje počet Židů žijících v USA.

Podle náboženství

Samostatnou kapitolou by byla statistika izraelských obyvatel podle náboženského vyznání. Poslední data jsou přibližně dva roky stará a vycházejí z průzkumu sebepojetí věřících. V tomto průzkumu se 44 % židovských obyvatel označilo za sekulární, až 35 % za *masorti*, tedy tradiční (od zbožných po méně zbožné), 11 % za velmi zbožné a 10 % za *charedim* (ultraortodoxní). Podle údajů se počet sekulárních Židů drží dlouhodobě na zhruba stejné úrovni a počet ultraortodoxních procentuálně mírně vzrůstá, což potvrzují i první odhady z loňského roku. Otázka pojetí náboženství a víry v Izraeli je však složitější. Jako příklad uveďme, že podle jiných průzkumů jen necelá 3 % izraelských Židů nepovažuje obřízku za podstatnou. Přibližně polovina z těch, kdo se označili za „sekulární“, prý věří v Boha a mnozí také dodržují některé náboženské tradice

(zpravidla nějakou formu košer stravování nebo například půst na Jom kipur). Čísla se také mírně liší, pokud dotazovaní odpovídali na otázku po způsobu života (a ne přímo vyznání), poměr však zůstává stejný.

Většina z necelých dvou milionů Arabů žijících v Izraeli na přelomu let 2018/2019 byli muslimové (83 %), a to převážně sunitští. Zhruba 10 % jsou křesťané a o něco méně je drúzů. Ve stejném průzkumu zmíněném výše se však 15 % arabského obyvatelstva označilo za „nenáboženské“.

Hustota obyvatel

Na závěr se ještě krátce podívejme, jak je to s hustotou obyvatel v některých regionech této 99. nejlidnatější země světa. Přestože hlavním a zároveň největším městem je Jeruzalém, který má v současné době 865 700 obyvatel, stabilně nejlidnatější oblastí je Tel Aviv a jeho aglomerace. Vůbec nejvyšší počet obyvatel na km² má pak Bnej Brak. Všechna velká města v Izraeli se však navzdory celkovému populačnímu růstu poslední dobou potýkají s poklesem počtu obyvatel na úkor menších měst a venkova. Jen z Jeruzaléma odešlo během uplynulého roku 7 400 lidí.

Izrael 2024?

Svého prvního milionu dosáhl Stát Izrael v roce 1949. V té době jen něco přes 35 % obyvatel byli skutečně rodilí Izraelci (tzv. *sabra*). Nyní je 75 % izraelské židovské populace narozeno v Izraeli. Počet obyvatel od vzniku státu roku 1948 stále roste a podle odhadů by symbolickou hranici 10 milionů měl Izrael dosáhnout během příštích pěti let. Nechme se překvapit, zda se do té doby zásadním způsobem nezmění poměr ultraortodoxních a sekulárních Židů, nebo zda nenastane neočekávaná vlna přistěhovalectví.

RÁCHEL POLOHOVÁ

ANKETA

Česká (dříve Československá) unie židovské mládeže prošla řadou změn, ale tak či onak funguje již dvacet pět let. Co pro vás Unie znamenala, co vám členství dalo do života?

Můj život se dělí na období před a po vstupu do Unie. Unie je moje první láska, první velký mejdan, první existenciální (většinou noční) debaty, první pocit vnitřní sounáležitosti, první větší zodpovědnost, ale hlavně jsou s ní spojena

moje velká, pevná a doufám celoživotní přátelství. A moc mi chybí Unie společná, československá.

Zuzana Veselá, auditorka Federace židovských obcí

Československá unie židovské mládeže byla unikátní už jen tím, že opravdu byla unií: československou – dávno po zániku té země, židovskou – protože ignorovala postupně z anglosaského světa importované dělení židů na „ortodoxní“, „konzervativní“, „rekon-

struktivistické“, „reformní“, „progresivní“ a „liberální“. Byly to tyhle koloniální hrátky z ciziny, co nakonec zničily ten ohromný potenciál znovunalezeného a objevovaného židovství a většinu z těch stovek mladých lidí ze začátku devadesátých let znechutily tak, že už s tím pak nechtěli nic mít. Při pohledu na ten bezcharakterní sliz, co o nás sice nic neví a neumí česky, ale reprezentuje dnes české židy ve světě, ani není divu.

Martin Šmok, scenárista, filmový a rozhlasový dokumentarista, historik

Pokračování na str. 5

Celosvětový kongres židovské mládeže

Jak z občanského Nového roku udělat židovský Nový rok? Sezvete 160 židovských studentů ze 40 zemí na konferenci do Jeruzaléma. O oslavu je postaráno už skoro samo. Až tedy na to, že bar, ve kterém jsme měli společně slavit Silvestra, vyklidila policie (měl po oficiální zavíračce) a my se tak ocitli na ulicích Jeruzaléma ve třičtvrtě na dvanáct.

Aby to nevypadalo, že jsme pouze slavili: byl to zcela oficiální, vážný kongres Světové unie židovských studentů (WUJS), jejíž členkou je i naše Česká unie židovské mládeže (ČUŽM). Ta v prosinci zvolila nové, vůbec první plně ženské vedení (v tomto máme i celosvětové prvenství!) a z pěti členek jsme se tři vydaly reprezentovat náš hlas na shromáždění.

To hlavní z Kongresu, tedy Valné shromáždění, se konalo hned po silvestrovských oslavách 1. ledna 2019. Jestli se vám to zdá trochu kruté, máte pravdu. Studenti však nejsou z cukru. Hned na začátku jsme do svých řad přijali tři nové unie – z Bosny a Hercegoviny, Argentiny a Etiopie. Etiopská unie má poněkud nezvyklý cíl – co nejdříve zaniknout. Pomáhá s alijou zbývajících etiopských židů. Naproti tomu Argentina, která má jednu z největších židovských komunit, získala se svým vstupem hned 15 hlasů na Valném shromáždění. Počet hlasů se totiž rozpočítává podle počtu židů v dané zemi. My, jakožto malá komunita, máme 2 hlasy (pokud nejste členy nějaké židovské organizace, zvažte to, podpořte tím silnější hlas české židovské mládeže na mezinárodním poli!).

Na Valném shromáždění jsme volili předsedkyni, pokladnici, ratifikovali regionální zástupce a odsouhlasili několik rezolucí. Staronovou předsedkyní se stala Avigayil Benstein z Izraele. Pokladnici se nepodařilo zvolit, primárně kvůli vysokému počtu zdržení. Pro každou z voleb byla místnost shromáždění uzavřena, a než byla otázka odhlaso-

vána, nikdo nesměl ven ani dovnitř. Volební atmosféra se mísila s diskem – pouštěli jsme si staré vypalovačky a fotili se u urny na památku malého svátku demokracie.

Nejintenzivnější debatu vyvolaly schvalované rezoluce. Celkem jich bylo předloženo šest: podpora dvoustátního uspořádání, boj proti antisemitismu, boj proti hnutí BDS, apel na ekologické chování, závazek diverzity a podpory např. žen, LGBT a handicapovaných členů a konečně odsouzení krajně pravicových tendencí objevujících se v mnoha zemích světa. Tyto rezoluce jsou důležité pro nás jako členy i pro prezentaci postoje světové židovské mládeže k těmto otázkám. Průběh diskuse byl chvílemi velmi bouřlivý. Ačkoli otázka izraelsko-palestinského konfliktu se obešla prakticky bez diskuse a bez problémů jsme schválili podporu dvoustátního uspořádání, větším sporům jsme se nevyhnuli u rezoluce o diverzitě. Naše delegace s duchem rezoluce souhlasila, navrhly jsme ale vyškrtnutí bodu, který zavazoval WUJS k zavedení genderových kvót ve vedení. Tato úprava prošla a unie ve světě se tak budou snažit vědomě podporovat své členy z marginalizovaných společenských skupin.

Nejzúčastněnější vztah Kongres projevili k poslední rezoluci. Jako mladé židy nás znepokojuje vzestup krajně pravicových politických sil po celém světě, ať je to USA, Brazílie či Rakousko. Tyto skupiny se často zaštiťují přátelstvím k židům a hlavně k Izraeli, a takzvané si tím „košerují ruce“ (např. brazilský prezident Bolsonaro či americký Donald Trump). Nechceme si tím nechat zacpat pusy a ponechat bez komentáře jejich nenávislné tendence proti jiným skupinám obyvatel. Německá a rakouská unie například aktivně pořádají kampaně proti AfD, respektive „Svobodným“. ČUŽM je apolitická organizace, ztotožňuje se však se zněním rezoluce. Vyjadřujeme také podporu židovským komunitám v dotčených zemích.

Česká delegace na kongresu židovské mládeže

Kromě politiky jsme se na Kongresu věnovali diskusím, vzdělávání, představování zajímavých židovských projektů a plánování kampaní, které chceme v příštím roce uskutečnit. K jedné jsme se připojili nedávno, #WeRemember připomíná oběti šoa a zároveň nás nabádá, abychom měli oči otevřené i vůči současným hrozbám. V budoucnosti nás čeká kampaň proti BDS či osvěta o psychickém zdraví.

Rozloučili jsme se již tradičním galavečrem. Slavnostně oblečení jsme uvítali vzácné hosty, mezi nimi předsedkyni Evropského fóra mládeže Carinu Autengruber, díky které fórum přijalo definici antisemitismu podle IHRA a Isaaca Herzoga, bývalého poslance Knesetu a bývalého ministra sociálních věcí. Zlatým hřebem bylo udělování cen WUJS. Oceňeny byly například výjimečné kampaně, nejlepší předseda a samozřejmě i nejlepší unie. Tou se letos stala Britská unie židovských studentů, která navíc letos slaví své sté výročí. Příští rok by si jí moc přála být ČUŽM...

Chcete-li nám s tím pomoci a stát se součástí otevřené platformy pro mladé židy všech denominací a světonázorů, ozvěte se nám na cuzm2011@gmail.com nebo na facebooku. Chystáme bohaté diskuse, oslavy svátků, Judafest a na podzim výjezdní seminář.

HANA ŠIKOVÁ

Únia mi dala židovstvo. A to preto, pretože pred vstupom do nej som okrem toho, že „som Žid“ od rodičov nič nevedel... Dala mi priateľov, dala mi nový intelektuálny svet, prvé lásky a prvú možnosť riadiť projekty, z čoho vlastne dodnes ťažím (skills). Únia mi dala základ pre dobrú argumentáciu s ľuďmi iného svetonázoru, ukázala mi Izrael, ktorý bude vždy mojim druhým domovom.

Martin Urbaník, projektový manažer, sportovec a blogger

Únie pro mě byla zábavná a pestrá společnost židovek a židů různých přístupů, pohledů i vnímání židovství. Znamenala pro mě řadu let, skvělých akcí, začátky přátelství i velice praktické nabírání zkušeností, které byly často dost překvapivé. Díky unii jsem se seznámil s úžasnými lidmi a s řadou jsem stále v kontaktu. Pro mě unie znamenala možnost realizování pozitivního programu a společných aktivit pro ostatní členy komunity v širokém smyslu slova. Spolu s ostatními otevírat přístup k židovství, vztahu k Izraeli a často vztahů k sobě samým. Chtěl bych za to poděkovat speciálně rabbi Glückovi a všem ostatním,

kteří byli kolem a jakkoliv se přidali k dílu. Taky skvělé semináře a večírky o kterých se nedá psát, ale na které se nedá zapomenout!

Daniel Kolský, majitel Mamacoffee

Únie mi dala dobré kamarády, známé, aj. kontakty ze židovské komunity (místní i zahraniční). Posílení židovské identity. Rozšíření znalostí o judaismu a historie židů v Čechách. Mnoho zajímavých a vtipných zážitků. Možnost pořádát akce pro jiné, spoluorganizovat různé aktivity, cestovat po ČR, do Izraele i jinam

Jiří Herman, advokát

Mýty a fakta o záchraně krnovské synagogy

Zajímavá přednáška se odehrála 10. prosince v čítárně krnovské městské knihovny. Historik a ředitel zdejšího archivu Mgr. Branislav Dorko, Ph.D., zde poprvé veřejně zpochybnil legendu o záchraně krnovské synagogy statečnými německými radními. Přednáška, kterou zorganizovaly spolky Beit Silesia a Krnovská synagoga, vznikla na základě dříve publikované studie nazvané *Franz Irblich a krnovská synagoga*, jejímž autorem byl právě dr. Dorko.

Píše se rok 2001 a ve slezském Krnově již řadu let probíhají oficiální i neoficiální návštěvy a setkání s bývalými, po 2. světové válce vysídlenými, německými rodáky z Krnova (dříve Jägerndorf).

Legenda o „statečném zachránci“ a nacistech „z donucení“

Štafetu těchto kontaktů na německé straně už před lety převzal populární Kurt Schmidt, středoškolský učitel ve výslužbě. Právě on předává mladým nadšencům pro historii regionu „Záznam zprávy Helmuta Irbliche, syna stavitele a radního Franze Irbliche“. V něm se mimo jiné píše: „Koncem října či začátkem listopadu (1938) projednával starosta Dr. Oskar König (1938–1940) s radními města Krnova (Jägerndorf) neveřejný příkaz z Berlína zničit a vypálit krnovskou synagogu. Třiatřicetiletý stavitel Irblich předložil městské radě návrh: *Město Jägerndorf nemá synagogu – město Jägerndorf má tržnici*. Tento návrh byl městskou radou jednohlasně přijat a příkaz z Berlína tak měl být vyřízen „po krnovsku“ tímto trikem.“

A legenda byla na světě. Fantasticky znějící příběh se přirozeně hodil k propagaci občanského sdružení i synagogy samotné. Proto se brzy začal objevovat v publikacích, které sdružení vydávalo, na webových stránkách, v médiích, a dokonce i na Wikipedii. Za všechny uvádím článek z roku 2008 v Krnovském a bruntálském Deníku, jehož nadpis s podtitulkem zní: *Poslední svědek záchrany synagogy – V roce 1938 podvod zachránil synagogu*. Mimo jiné se v něm píše: „Za to, že krnovská synagoga existuje ještě dnes, vděčíme odvaze radních, kteří podvedli říšské úřady. (...) Trik spočíval v tom, že

Členové spolku opravují legendu, kterou poslali do světa

synagogu architekta Ernsta Latzela německy hovořící Krnované tajně přestavěli na tržnici. Krásná budova, na které narychlo odstraněné židovské symboly nahradil nápis Tržnice, unikla barbarským nacistickým rozkazům, které nařizovaly systematické zničení všeho židovského. Radním, který přesvědčil své kolegy o nutnosti zachránit synagogu, byl Franz Irblich. (...) Ten se uznání za záchranu synagogy nikdy nedočkal. Jako významný podnikatel, majitel krnovské stavební firmy a pilý v Krásných Loučkách-Kobyly musel být také členem NSDAP. Proto si po válce odseděl deset let ve věznici v Opavě a krátce po propuštění zemřel.“

Kdo byl Franz Irblich

Do pátrání po tom, kým vlastně Franz Irblich byl, se pustil Branislav Dorko před mnoha lety. Motivace se podle jeho vlastních slov zvýšila poté, co si v Deníku přečetl o tom, že Irblich „tajně“ zachránil i zámek v nedalekých Linhartovech.

Výsledkem byla výše zmíněná studie v jejímž úvodu čteme: „Jméno krnovského stavitele Franze Irbliche je v posledních letech spojováno nejen s jeho četnými stavebními realizacemi, ale zvláště pak i s dramatickými osudy zdejší synagogy. (...) Nedávno byla v médiích postupně vytvořena legenda, podle níž právě Franz Irblich jako tehdejší krnovský radní odvážně, tajně a z altruistických důvodů zachránil krnovskou synagogu před zničením během tzv. Křišťálové noci v listopadu 1938. Díky tomu nyní Franz Irblich figuruje již i v odborné literatuře jako „skutečný“ zachránce krnovské synagogy. O to zajímavější je proto sledovat, jak celá tato záležitost vyznívá z dochovaných archivních pramenů.“

A co tyto prameny o Franzu Irblichovi odhalují? O jeho názorovém smýšlení vypovídá to, že se od března 1929 politicky angažoval v DNSAP (Německá nacionálně socialistická dělnická strana), činným byl nejprve v místním vedení této strany, později se stal členem jejího oblastního vedení v Moravské Ostravě. Připomeňme, že se program této strany vyznačoval radikálním nacionalismem a ostrým antisemitismem. V roce 1933 byla strana z důvodu protistátní činnosti československou vládou zakázána. Irblich se následně v červnu 1934 stal členem

Interiér opravené Krnovské synagogy

Henleinovy Sudetoněmecké vlastenecké fronty (Sudetendeutsche Heimatfront) přejmenované později na Sudetoněmeckou stranu (Sudetendeutsche Partei) a současně jejího krnovského vedení. V souvislosti s vyhlášením všeobecné mobilizace v září 1938 utekl za hranice do německé části Krásných Louček, kde fungoval jako spojka s příslušníky Sudetoněmeckého Freikorpsu. Za tuto činnost později obdržel tzv. Pamětní sudetskou medaili, která byla udělována za zvláštní zásluhy o připojení oblastí k Říši. Již v listopadu se stal členem NSDAP (Národně socialistická německá dělnická strana) a současně také členem okresního vedení strany s titulem okresního řečníka. Na počátku ledna 1944 požádal o vstup do SA, kde působil v hodnosti SA-Truppführera a v květnu 1944 mu byl propůjčen Válečný záslužný kříž II. třídy bez mečů.

Lži mu zachránil život

Po osvobození se Irblich zdržoval v Krásných Loučkách u Krnova a 20. února 1946 byl předán do internačního tábora v Krnově na Opavské ulici. První výslech se uskutečnil na místní úřadovně Státní bezpečnosti 25. února a stejně jako u výsledků následujících se Irblich při hodnocení své minulosti cítil nevinný. Veřejný žalobce u Mimořádného lidového soudu v Opavě jej však vinil ze zločinů podle § 1/2, 3/1 a 3/2 retribučního zákona, neboť se v době zvýšeného ohrožení republiky dopustil přípravy úkladů o republiku, dále že propagoval a podporoval nacistické hnutí a že byl činníkem NSDAP.

Irblich u soudu popíral či bagatelizoval veškerou svoji mnohaletou činnost v nacistických organizacích. Měl k tomu vážný důvod. Šlo mu totiž o krk. Jeho kolegové z okresních orgánů NSDAP a SA buďto včas utekli, nebo se konce války nedožili. A tak byl Irblich největší „rybou“ z krnovského

regionu, která dne 5. září 1946 stanula před opavským soudem. Život mu zachránily dvě skutečnosti – soud zpochybnil jeho účast na akcích Freikorpsu a také se Irblichovi podařilo utajit členství v SA a funkci okresního řečníka v této nacistické jednotce.

Pro dokreslení příběhu Irblicha-zachránce je však podstatná ještě jiná věc. V celém procesu vyšetřování, při Irblichově lhaní, popírání a zlehčování svých provinění, nepadlo ani jedno slovo o krnovské synagoze. Kdyby se Irblich zasloužil o její záchranu, nepochybně by to uvedl na svou obhajobu. Šlo mu přece o život. Ten si také zachránil a byl odsouzen k pouhým deseti letům vězení. Několikrát marně žádal o propuštění, přičemž klíčovou roli v posuzování jeho žádosti bylo stanovisko krnovských úřadů, které tvrdily, že to není možné s ohledem na riziko pobouření krnovského obyvatelstva, neboť Irblich byl zde znám jako „velmi agilní propagátor nacismu“.

Všechno bylo jinak

Co říkají dobové prameny o průběhu samotné Křišťálové noci v Krnově? V noci z 9. na 10. listopadu byla v Krnově vypálena smuteční síň na židovském hřbitově, a to za účasti 24. oddílu SS z Opolí a rovněž tamního gestapa. Příslušníci SS dále vyrabovali veřejnou knihovnu dr. Erwina Kunnewäldera sídlící na Minoritském náměstí a zabavené knihy následně veřejně spálili v prostoru před radnicí. „Záchranu“ synagogy pak popisuje podrobné hlášení krnovského inspektora ochranné policie Junga ze dne 10. listopadu: „Židovský templ, který toho času využívá N.S.V. (Nacionálně-socialistická péče o blaho lidu, což byla jedna ze složek NSDAP, pozn. autora) jako sklad, příslušníci SS vyklidili a poté měl být vypálen. Jelikož se kvůli vyklizení akce odložila, k vypálení již nedošlo, protože, jak mi sdělil místní velitel SS, mezitím vyšel rozkaz akci zastavit. Templ nyní stráží policejní hlídka, protože místní velitel SS se obává,

že k zapálení ještě eventuálně může dojít, neboť vnitřní vybavení mezitím bylo polito hořlavinou.“

Není známo, kým byl iniciován rozkaz zabraňující vypálení chrámu, ani kdo jej vydal, nicméně můžeme předpokládat, že klíčovou roli v této záležitosti nepochybně sehrálo samo vedení města, které bylo plně v rukou nacistů (zápis z jednání rady se nedochoval). Důvodů mělo hned několik. Vedle faktu, že synagoga byla již tou dobou využívána jako skladiště jedné ze složek NSDAP, by obdobně jako třeba v případě novojičínské či děčínské synagogy její vypálení bylo značně riskantní záležitostí. Z jedné strany se v blízkosti nacházela textilní továrna soukenické společnosti a z druhé pak (na Barvířské ulici č. 1) dům bývalého starosty Johanna Kienela, jenž byl váženou osobností a čestným občanem města. Atraktivní poloha nedaleko městského centra pak doslova nabádala k jednoduché utilitární přeměně objektu, která by zastřela jeho původní charakter a současně vyřešila potřebu krytí městské tržnice.

Cílem Křišťálové noci bylo především okázale demonstrovat nacistický postoj vůči Židům a jejich zastrašení, k čemuž se dále přidružovala snaha ukázat, že také Krnov byl již zbaven židovské přítomnosti. Jako dostatečný doklad k tomu posloužilo vypálení židovské smuteční síně a veřejné spálení Kunnewälderovy knihovny. Mimochodem, takto oslavoval krnovský německý tisk Jägerndorfer Zeitung tento barbarský čin: „Ve čtvrtek v ranních hodinách byly na náměstí Adolfa Hitlera veřejně spáleny výtisky literárního škváru, který v takzvané demokracii vzkvétal a německého lidového ducha do nitra otravoval. Moderní knihovna Žida Kunnewäldera byla podrobena důkladné čistce. Díla žido-bolševických protiněmeckých autorů byla konečně vymýcena. V minulých letech nestačila židovskému tisku a literatuře žádná špína a žádný škvár na otrávení a nakažení světového

veřejného mínění. Tyto židovské metody měly za účel získat pochybovače, aby s nimi podněcovatel mohl provozovat další kšefty a panovat nad tvůrčími pracujícími. Kostky byly vrženy! Osud připravil, dříve, než bylo předvídáno, také těmto agitátorům a rozmýchávačům v Sudetech spravedlivý konec.“

Přímý pokyn k přestavbě krnovské synagogy na tržnici vydal zdejší landrát Bernhard Wuttke v dopise adresovaném 11. prosince 1938 krnovskému starostovi dr. Oskaru Köni-govi: „Žádám vás, abyste okamžitě zahájili práce a počínali si tak, aby byla tržnice co nejdříve k dispozici. (...) Osobně budu průběžně sledovat postup prací.“

Z uvedeného přípisu mimo jiné vyplývá velmi důležitá informace – a sice, že v celé záležitosti se osobně angažoval čerstvě ustanovený opavský vládní prezident dr. Friedrich Zippelius. A vzhledem k tomu, že k velké nelibosti dr. Zippelia se podařilo stavbu dokončit až v létě roku 1939, neobstojí tvrzení, že vše bylo uděláno „narychlo a tajně“.

Je třeba říkat pravdu

Můžeme zvolna rekapitulovat. Legenda o záchraně krnovské synagogy, za jejíž šíření se před zmiňovanou přednáškou omluvil předseda spolku Krnovská synagoga Petr Aharon Tesař, se opírá o tři teze, které byly buď vyvráceny, nebo velmi zpochybněny:

1. teze – Radní nechtěli splnit fanatický požadavek nacistů. Je to nesmysl, protože sami radní byli fanatickými a dlouholetými nacisty, členy místních i oblastních vedení NSDAP.

2. teze – Přeměna synagogy na tržnici proběhla rychle a tajně, aby nemohla být vypálena. Pravda je to, že synagoga už měsíc před Křišťálovou nocí sloužila jako sklad NSDAP a přeměnu na tržnici osobně dozoroval opavský zemský prezident. Celá akce trvala téměř rok.

3. teze – Franz Irblich se výrazně zasloužil o rozhodnutí vedení města nesplnit nacistický rozkaz. Irblichovo dlouholeté angažování nejprve v buršáckých spolcích, poté nacionalistických a výrazně protizidovsky orientovaných stranách až po NSDAP a SA vylučuje altruistickou motivaci. Žádný záznam či archivní zmínka nepotvrzuje hypotézu jeho syna Helmutha, že právě on vymyslel trik, jak obejít nacistický rozkaz k vypálení synagogy.

Těžko říct, zda se někdy podaří tuto hluboce zakořeněnou legendu z analů definitivně odstranit. Dokonce sám velvyslanec Státu Izrael pan Daniel Meron, který nedávno v Krnově předával ocenění Spravedlivý mezi národy, ve svém projevu zmínil ony „statečné radní, kteří zachránili tuto krásnou synagogu“. Na tomto příkladu je vidět, že je skutečně co napravovat. Tento článek je o to aspoň malým pokusem.

ZDENEK JENÍK

Autor je vydavatelem týdeníku REGION OPAVSKO, členem spolku Krnovská synagoga, předsedou spolku Beit Silesia a členem Židovské obce Ostrava

Foto: wikipedia

Chceme budovat pozitivní židovskou identitu

Česká unie židovské mládeže slaví
svátek Chanuka společně s vrchním
rabinem Karolem Sidonem.
Foto David Kraus

Česká a dříve Československá unie židovské mládeže bude za dva roky slavit třicet let své existence. Za tu dobu prošlo touto organizací několik set lidí. Nyní však poprvé v unijních volbách zvítězil čistě ženský tým a vedení přebírá Alexandra Klára Veselá se svými třemi kolegyněmi. Kam směřuje Unie? Kde hledat nové členy a k čemu to celé je?

Kdo je Klára Alexandra Veselá?

Narodila jsem se 23. 3. 1993 v Přerově. Že jsem židovka, jsem se dozvěděla v deseti letech. Máma mě poslala na tábor pro pravoslavné křesťany, protože přerovská synagoga slouží dnes jako pravoslavný kostel a máma se kamarádila s rodinou kněze. Pozvali mě na tábor a tam jsem se dozvěděla, že jsem židovka. Řekla jsem si, že když byl Ježíš žid, že to asi znamená, že to je dobré, a postupně jsem začala hledat další informace. Byla jsem ještě víc zmatená, ale těšila jsem se, že až se přestěhuji do Prahy, že se dozvím víc.

Studuji 5. ročník Matfyzu – učitelství matematika a deskriptivní geometrie, učím na VŠE a učila jsem na ČVUT. Učení matematiky mě baví, ale jsem nezávislá žena, a tak nevím, zda učení a nezávislost půjde dohromady.

Jak se Klára dostala do Unie?

Přestěhovala jsem se kvůli studiu na vysoké škole (Matematicko fyzikální fakulta UK) do Prahy. Měla jsem pocit, že se stanu členkou pražské obce a začnu žít svůj židovský život. To se vůbec nestalo. Vůbec jsem nevěděla, co a kde mám hledat, na internetu se nic moc najít nedalo. Jednou jsem seděla s kamarádem v kavárně a jeho spolužačka říkala, že

už musí domů, že jede zítra do Izraele. Ta mi řekla, že jede na Taglit a co to je. Za rok jsem pak na Taglit jela i já. Tehdy na federaci pracovala Eva Srut (Wichsová) a před odletem nás všechny pozvala na večeri. Vůbec jsem Evu ani nikoho jiného neznala a máma mě strašně stresovala do telefonu, že jdu do židovské domácnosti a co se smí a nesmí. V Izraeli jsem se dozvěděla plno věcí, a pak už jsem věděla, že se mám kam vrátit a na koho se obrátit.

Navázala jsem pak spolupráci s Moishe Hausem, kde jsem nějakou dobu i bydlela, dělala jsem s Unií různé programy. Teď už v Moishe Hausu nebydlím a zaměřila jsem se víc na Unii. Můžu taky srovnávat tyhle dvě organizace, což jsou trochu odlišné platformy. Moishe Haus je neformální, slouží k setkávání menší skupiny lidí na konkrétním místě a lidé tam i bydlí. Unie je oproti tomu mnohem větší organizací, má propojovat lidi různých směrů a pořádat větší akce. Jednou z priorit je vzdělávání. A naší přidanou hodnotou a výhodou je, to spojování všech bez rozdílu. Je to pro nás hodně důležité, aby Unie byla otevřená všem bez rozdílu pohledu na judaismus, který vyznávají, jestli jsou úplně sekulární nebo ortodoxní nebo cokoliv mezitím.

Unie má poprvé čistě ženské vedení. Představíte své kolegyně?

Hanka Šíková – má vystudovanou matematiku a nyní studuje sociologii. Je v představenstvu Bejt Simcha, kde pořádá sérii šabatových přednášek. Je to velmi šikovná a milá osoba.

Elisa Speváková – studuje grafiku, hodně se zabývá uměním, je bývalou studentkou

Lauderových škol. Je schopná umělecky i produkčně.

Julča Ondračková – věnuje se produkci, má spoustu kontaktů, vyrůstala v pražské židovské komunitě, má dobré kontakty v Lauderkách.

Rut Peterová – vyrůstala vyloženě na pražské obci, její bratr je vrchní rabin a je hodně zaměřená na vzdělávání.

Kolik má v současné době Unie členů?

Formálně teď máme ani ne 20 členů. Jedním z cílů našeho vedení je mít za rok aspoň 50 členů.

Kde chcete nové členy hledat?

Hledat nové členy začneme v Lauderových školách. Tam je to ale specifické. Škola je taková komunita v komunitě. Když jsem poslouchala studenty a žáky Lauderek,

Nové vedení ČUŽM. Foto archiv Kláry Veselá

Tábor pořádaný rabinátem PŽO ve spolupráci s ČUŽM v roce 1998. Vedoucí z řad tehdejších unijníků včetně Mošeho Váni. Foto archiv Vratislava Freunda

někdy říkali, že je ta škola „židovsky vysává“. Když pak ale školu opustí, začne jim to chybět. Unie je skvělá varianta pro lidi, kteří už z Lauderek nebo vůbec střední školy vyšli.

A co mimopražští členové?

To je jeden z dalších plánů, navázat spolupráci s mimopražskými obcemi a organizacemi, aby Unie byla opět česká, a ne pražská. Chceme oslovit všechny mimopražské obce a zjistit, kolik tam je mladých lidí a potenciálních členů Unie. Rádi bychom podpořili vznik regionálních unijních skupin. Můžeme jim poskytnout i menší financování na rozjezd programu, není problém kamkoliv po republice přijet a zúčastnit se akcí nebo jim pomoci ze začátku s organizací. V mimopražských obcích by to mohlo pomoci oživit činnost. Prvotní je, abychom lidem měli co nabídnout, a přesvědčit je, že členství má smysl. Pražská obec nám poskytuje prostory, ale přímá spolupráce se v posledních letech omezila vlastně jen na dodávání košer občerstvení na unijní akce. To bych také ráda změnila a s pražskou obcí zase víc spolupracovala. Proto jsem ráda, že v novém vedení Unie je třeba Rut Peterová, která na pražské obci v podstatě vyrostla a cítí se tam dobře.

Hodně potenciálních členů může Unie najít mezi absolventy Taglitu. Dva roky jsem pro Taglit zajišťovala program, a teď chci všem bývalým účastníkům nabídnout členství v Unii. Stejně tak to platí pro účastníky táborů v Szarvasi a podobně. Těch lidí je vlastně docela dost. Když se mě v zahraničí ptají, jak je velká mladá židovská komunita, tak to odhaduji kolem 2000 lidí. To není málo.

A teď k jádru problému, co tedy chcete členům nabízet? Proč by se měli do Unie židovské mládeže hlásit?

Chceme trochu změnit dosavadní směr unijních činností. Dělat méně party a víc se zaměřit na netradiční vzdělávání. Zjistila jsem, že když lidem poskytneme duševní potravu a k tomu třeba sklenku vína, jsou mnohem otevřenější, zajímají se a sami se ptají přednášejících na další věci, chtějí se dozvědět víc. Jenom party bez dalšího obsahu tolik nefungují.

Ted' jsem v neděli vedla tubišvatový seder a sešla se tam skupina asi 20 mladých lidí, kteří pak zcela spontánně diskutovali o životním prostředí. A bylo to skvělé. Myslím, že židovská mládež je ta Pražská kavárna. Vzdě-

lávání je pro mě jedna z největších hodnot, kterou židovství má.

A jak je to se vztahem k náboženství? Tedy věčné otázky kolem ortodoxie, liberálnosti a podobně?

Nechceme se příliš věnovat šábessovým večerům. Tyhle akce hodně dělá Moishe haus a dělá je dobře, je tady i mnoho dalších organizací. Ted' třeba řešíme, jak budeme dělat pesachový seder. Uděláme ten druhý, tedy po šábessu, začneme sice hodně pozdě, ale chceme to udělat přístupné všem. Jak těm kteří dodržují šábess, tak i sekulárním. Jídlo máme na akcích vždy košer a víno bývá na výběr košer i nekošer.

Spolupracuje teď Unie s nějakým rabinem?

Za minulého předsedy Ládi Faigla byla úzká spolupráce s rabinem Hoffbergem, protože Láda byl člen Masorti, a také se hodně dělali akce se zahraničními studenty, na které měl rabin Hoffberg kontakty. Ale věřím, že si mnoho věcí dokážeme udělat sami. Letos povedu seder já sama. Chci navázat spolupráci s širším spektrem rabinů a rabínských studentů. Přímou jednu náboženskou autoritu nepotřebujeme a vždycky se můžeme zeptat, když bude potřeba. Přednášky, diskusní večery a vůbec akce by měly nabízet víc pohledů na židovství.

Dalším lákadlem do ČUŽM je účast na zahraničních akcích. V současné době je obrovská nabídka různých kurzů a workshopů. EUJS nabízí ročně mnoho seminářů. Jsou to semináře o politickém aktivismu, o pozitivním židovství a mnoho dalšího. Spousta programů je v Izraeli a každá Unie v Evropě pořádá svoje akce, kam nás zvou. Třeba rakouská, švýcarská a belgická Unie pořádají velký purimový ples. Spolupráce se zahraničím a účast na různých akcích mi hodně pomohla v tom vymýšlení programu a vůbec v řešení problémů, které Unie má. Co se kde osvědčilo, co ne.

Co je současné téma pro mladé židy v Čechách?

Jsme už třetí generace po holokaustu. Je pro nás zajímavé být židem a chceme objevovat židovskou tradici. Na rozdíl od našich rodičů a prarodičů, kteří si prošli těmi hrůzami nebo žili za minulého režimu, my chceme židovství objevovat. To je jedno velké téma. Hodně lidí v židovské tradici nevyrostlo a chtějí se

o tom něco dozvědět a učit se. Pro mě by bylo velké štěstí, kdyby chtěli vychovávat své děti v židovství.

Další téma je přelom generací. Já jsem generace mileniálů, ale už nastupuje nová generace, která vyrůstala s tablety, mobilními telefony, a má jiný pohled na svět. Pro mě je třeba stresující pracovat se sociálními médii, ale pro lidi o pět let mladší je to úplně přirozená věc.

Důležité a zajímavé je to netradiční vzdělávání. Ačkoliv hodně lidí chodí na Lauderku, chtějí vědět víc. A když jsem se ptala, co by naši členové chtěli dělat, říkali „chceme se něco učit“. A to je moc hezké. Na party má každý kamarády a nepotřebuje k tomu židovskou komunitu. Jsou témata, která existují v komunitě, ale neměla by vytvářet identitu. Hodně mladých lidí řekne, že jsou židé, protože jejich prarodiče byli v koncentračním táboře. To není pozitivní židovská identita.

Jsme hodně asimilovaní a je málo rodin, které to tak nemají. Chceme utvářet cestu vlastními příklady. Už to, že ve vedení jsme samé holky, ukazuje, že holky a ženy mají (nejen) v židovském světě místo i ve vedení. Chceme otevřít i debatu o hledání židovského nebo nežidovského partnera – je to rozhodnutí každého, ale je důležité se o tom bavit.

Dohodli jsme se, že se nebudeme vyjadřovat k Izraeli. Jsme hrdá evropská židovská komunita. Izrael je pro každou židovskou komunitu důležitý. Chceme, aby lidé jezdili na Taglit, na studijní pobyty, jako dobrovolníci, ale nechceme se zabývat politikou. Já osobně bych se do Izraele přestěhovat nechtěla a myslím, že je to tam hodně těžké. Každý by si to měl důkladně rozmyslet, než udělá aliju.

KATEŘINA MIKULCOVÁ

Česká unie židovské mládeže je určena všem lidem s právem návratu (tedy s jedním židovským prarodičem nebo konvertitům) ve věku 15–35 let. ČUŽM je členem EUJS (European Union of Jewish Students) a WUJS (World Union of Jewish Students). Zájemci o členství se mohou ozvat přes Facebook <https://www.facebook.com/CzechUnionOfJewishStudents> nebo redakci Maskilu.

Čtvrtstoletí s Uníí

V roce 2019 si připomínáme jubilejních 25 let existence České unie židovské mládeže, která je největší a zároveň nejstarší židovskou mládežnickou organizací v ČR od dob první republiky – a zároveň jednou z neaktivnějších židovských organizací u nás. Navazuje na odkaz starších předválečných organizací typu Blau-Weiss, Hašomer Haca'ir, Spolek židovských studentů, ale i jiných židovských mládežnických spolků a hnutí, např. ŽSK Makabi a Hagibor, avšak i židovského skautského hnutí či odkazu dětí a mládeže v ghettu Terezín, jejichž existence byla násilně přerušena léty okupace a následnými desetiletími komunismu a na jehož odkaz vlastně neformálně navázaly tzv. „Děti Maislovy“.

Pohledem Vratislava Freunda

Členství v ČUŽM mi podobně jako Lauderky dobrovolné ostrahy a Taglitu dalo mnoho židopřátel z Prahy i mimo ni. Mimochodem jsme se s manželkou dohodli, že nejbližší přátelé, které mám, jsou z velké většiny právě unijníci. Unie je pro mě spojena s pojmy, jako jsou semináře, opravy hřbitovů, výlety s přednáškami, setkávání s mládežníky z Moravy, Slovenska a světa. A taky šliachové z Erecu a spousta jednorázového nádobí.

První unijní aktivita, které jsem se účastnil, byl tábor Unie a rabinátu v roce 1998. Vedoucími, praktikanty a spol. byli lidé z Unie a pražské obce. Tehdy ještě rabinát a obec spolupracovali pro dobro dětí a mládeže. Asi díky Yaronovi Ben Davidovi a po něm Jehudovi Ješarimovi. Tábor byl pro mě a moje spolužáky z historicky prvního ročníku gymnázia jako adapták před začátkem školního roku. Díky táboru jsem se seznámil s Mošem Váňou... Byl jsem mladý a ani zdaleka jsem se v té době neúčastnil všech aktivit, ale rok od roku jsem byl aktiv-

Oprava hřbitova na slovenské Oravě, asi 1995.

Foto archiv Kateřiny Mikulcové

nější. Posléze mě skoro stejná parta vzala do ochranky obce.

... a Davida Krause

Od dob Sametové revoluce vychovala Unie několik stovek mladých lidí, z nichž mnoho dnes tvoří důležitou vrstvu židovské střední generace v ČR a mnozí z nich už sami mají děti, které vychovávají v duchu židovských tradic.

ČUŽM, jak se Česká unie židovské mládeže zkráceně nazývá, také velmi zásadním způsobem ovlivnila český veřejný prostor a chápání česko-židovské historie i současnosti v něm. Některé z jejích původních aktivit jsou dnes zcela samozřejmou tradicí v širším slova smyslu. Například každoroční Jom ha-šoa, den vzpomínání a veřejného čtení jmen obětí holokaustu (začalo se v roce 2006 v Praze na náměstí Míru, dnes se akce koná celorepublikově na víc jak 20 místech a účastní se jí každoročně několik tisícovek osob), či JudaFest, který se koná každé jaro tamtéž. ČUŽM též přenesla v roce 2008 do Česka projekt Stolpersteine, tzv. Kameny zmizelých, které připomínají památku obětí šoa. Akce se též rozrostla do celorepublikového měřítka: k roku 2018 jich bylo instalováno několik set kusů, a to od Děčína po Znojmo.

Za zmínku stojí zcela jistě také ožívání mimopražského židovského prostoru, zejména synagog a údržba hřbitovů – Unie v průměru dvakrát do roka pořádá semináře na různých místech Čech a Moravy, kam se sjedou desítky mladých Židů nejen z ČR, ale i ze zahraničí, ke společné oslavě šabatu, přednáškám, diskusím, workshopům, výletům, promítáním, koncertům, ale i k odpovědnému přístupu v údržbě židovských hřbitovů. V mnoha případech to byla vůbec první

bohoslužba od r. 1939. (Redakce dodává, že v 90. letech, v době česko-slovenské Unie, se opravovali též hřbitovy na Slovensku.)

Nezanedbatelná je i unijní činnost charitativní, jako je již každoroční roznáška purimových mišloach manot neboli „šlachmónes“; každoroční tradiční stavba a výzdoba sukky v Domově Charlese Jordana a na Hagiboru nebo třeba tzv. „pop-up“ aktivity na podporu uprchlíků: v roce 2008 to byla například evakuovaná skupina izraelských školáků ze Sderotu, ale před pár lety také třeba sběr šatstva a potravin pro lidi prchající z válkou zmítané Sýrie. Byla to právě Unie, která zorganizovala v roce 2009 charitativní purimový večer v pražském klubu Roxy (předválečné centrále pražské židovské mládeže), kde se vybralo ve sbírce přes 20 000 Kč na stavbu aronu ha-kodeš v teplické synagoze. Mezi lety 2008 a 2011 se Unie přímo či spolupodílela na uvedení izraelských indie hudebních skupin.

Protože ČUŽM je členem celoevropské Unie židovské mládeže EUJS i celosvětového sdružení židovských mladých WUJS, má každoroční podíl na mezinárodních summitech v Jeruzalémě a Tel Avivu.

Nebýt Unie a pestrobarevného složení členů a z toho pramenící bohatosti názorů a židovských identit – od ortodoxní, přes tradičně „česky konzervativní“ až po moderní liberální či sionistický – nebyla by dnes, naše obec tím, čím je. Čeští Židé potřebují Unii a ta potřebuje je. Pomůžu si tedy citací závěrečného přání z naší milované pražské haggady: „Nechť se ještě takto scházíme po mnoho let!“

VRATISLAV FREUND A DAVID KRAUS

P. S. redakce: Jen pro úplnost dodáváme, že Česká unie židovské mládeže vnikla a mnoho let skvěle fungovala jako Československá, a i to byl jeden z jejích obrovských přínosů.

Šéfredaktorka Maskilu při opravě hřbitova ve Zvoleně v roce 1996.

Foto archiv Kateřiny Mikulcové

Hledání kořenů

„Prakticky v každé rodině sa nájde aspoň jeden člen, ktorý je hladný po údajoch o svojich predkoch“, říká Peter Absolon, ktorý sa venuje genealogii niekoľko let. Kolik generácií dozadu znáte príbeh svojho rodu? Víte, jak se jmenovala vaše prababička z otcovy a matčiny strany? Možná i vás naláká tento rozhovor k vlastnímu pátrání.

Jak dlouho se genealogii židovských rodin na Slovensku věnujete a jak jste se k tomu dostal?

Genealógiu som sa začal venovať v roku 2012 pri pátraní po vlastných koreňoch. Čím viac som šiel do hĺbky a čím viac prameňov som preskúmal, tým viditeľnejšie vystupovali na povrch zabudnuté rodinné väzby. Keď som po vyše 70 rokoch nadviazal kontakt z veľkou rozvetvenou rodinou v USA, o ktorej nikto z mojich blízkych ani netušil, bol to moment, ktorý ma značne povzbudil. A keďže som členom Židovskej komunity v Košiciach, bol to práve tento smer, ktorému som začal venovať svoj čas a energiu.

V čem je židovské genealogie špecifická?

Každá krajina a každá náboženská a etnická skupina má svoje špecifiká. Tie židovské sú úzko späté s kultúrnymi a religijnými zvykmi našich predkov. Nepoužívanie rodných mien po žijúcom predkovi môže byť jedným z príkladov, používanie jedného mena v rámci komunity a iného navonok takisto (napr. Frimet bola v civile Fáni alebo Františka) a podobne. Významný faktor zohrála aj endogamia, keď sa členovia malých štetlov a komunit sobášili medzi sebou navzájom, lebo jednoducho iný vhodnejší partner nablízku nebol (čo sa napríklad v prípade DNA testov prejaví veľkým číslom nájdených „bratrancov z 5. kolena“). Ďalší rozdiel voči ostatným konfesiám je v čase zavedenia matričných kníh – kým najstaršie evanjelické matriky na Slovensku siahajú do roku 1590, pri židovských matrikách môžete byť radi, ak sa vám podarí dostať ďalej ako po rok 1850. Či to boli sčítania obyvateľstva alebo registrácie vitálnych udalostí, Židia mali stále nechuť participovať na zdokumentovaní svojich rodinných pomerov – aby sa povedzme vyhli zbytočnému zdaneniu alebo odvodovej povinnosti.

Zajímají se dnes lidé o svůj původ a historii rodiny více než v minulosti?

Určite áno. V súčasnosti je doslova boom v rodinnej genealógii, prakticky v každej rodine sa nájde aspoň jeden člen, ktorý je hladný po údajoch o svojich predkoch. Prispieva k tomu aj oveľa väčšia dostupnosť archívnych materiálov, ktorá bola vo veľkej miere digitalizovaná a je často dostupná online, z pohodlia domova.

K čemu všemu se může znalost historie našeho rodu hodit? Proč lidé pátrají po minulosti vlastní rodiny?

Pohnútky sú rôzne. Veľa ľudí sa chce dozvedieť viac o svojich príbuzných, ktorí zahynuli počas holokaustu, ďalší by zase radi poznali miesto pôvodu svojich predkov a niektorí by sa radi dopátrali, či nie sú potomkami významnej osobnosti z dejín.

Jak fungují na Slovensku archivy? Jak a kde jsou přístupné židovské matriky a archivy případným pátračům?

Slovenské cirkevné a rabínske matriky (do roku 1895) sú vo veľkej väčšine na mikro-

filmoch, mnoho z nich je digitalizovaných a dostupných online cez portál FamilySearch. Niektoré sú dokonca indexované, čiže je možné v nich priamo vyhľadávať zadaným textom. Ostatné je nutné prezeráť obrázok po obrázku, prípadne pomôcť si indexom zo stránky JewishGen. V malom množstve prípadov je nutné navštíviť pobočku Štátneho archívu, vyžiadať si mikrofilm a prezeráť si ho na čítačke v študovni. Matričné záznamy po roku 1895 boli už vedené v štátnych matrikách, ktoré sú uložené (prevažne do roku 1906) v pobočkách štátnych archívov po celom Slovensku. Čiže je nutné fyzicky navštíviť daný archív a hľadať v matričných knihách. Novšie záznamy (od roku 1906 dodnes) sú uložené na matričných úradoch jednotlivých obcí a podľa zákona o matrikách sú dostupné na nahliadnutie len priamym príbuzným, čiže pátranie v posledných 100 rokoch je najproblematickejšie. Okrem matrik sú samozrejme dostupné aj rôzne súpisy obyvateľstva, vojenské konškripcie apod., ktoré však nie sú zachované pre každý kraj či mesto.

Co si myslíte o různých internetových serverech a aplikacích, které se zabývají genealogií? Jako je třeba MyHeritage, Ancestry, Familytree nebo Geni?

Je na zvážení každého, akú formu softwaru alebo aplikácie si na tvorbu rodokmeňa vyberie. Niektorí preferujú tvorbu vlastného rodokmeňa na MyHeritage alebo Ancestry, inému je milšia platforma Geni, ktorá dáva možnosť navzájom prepájať a zlučovať jednotlivé rodokmene (tiež moja osobná preferencia). Stále treba ale dávať pozor na to, aby sme nekopírovali cudzie dáta bez overenia zdrojov, či už v tej alebo onej aplikácii. Ľudia zvyknú robiť chyby a určite by sme nechceli mať fiktívne dáta v rodokmeni...

Pokud hľadáte pomoc odborníka-genealoga alebo vás prosté téma viac zaujíma, môžete navštíviť webové stránky Petera Absolona: <http://www.absolon.eu>, <http://www.facebook.com/jgsslovakia>.

PTALA SE **KATEŘINA MIKULCOVÁ**

PETER ABSOLON

Peter Absolon je slovenský genealog pochádzajúci z Košíc. Zamieňuje sa predovšetkým na židovskou históriu. Jelikož pracuje v zahraničí a jeho koníček mu postupne zabíra viac a viac času, trávi väčšinu voľna ve slovenských archívoch, kde hľadá dávno zapomenuté informácie. Ako dobrovoľník se ujal zmapování košického židovského hřbitova, který čítá na 6000 hrobů.

Moje cesta do USA (4)

S bratrem Robertem a jeho ženou Marshou odjíždíme z letiště v Denveru nejprve půjčit si auto, a pak míříme do města Boulder. Ráno vyrážíme do hor. Před hotelem již stojí připravený náš vůz, do kterého nakládáme zavazadla a vyrážíme. Boulder je východiskem do Rocky Mountains.

Míříme do Rocky Mountains National Park, který byl založen v roce 1915. Po zastávce ve Fall River National Park visitors center jsme u vstupu, platíme 20 dolarů za osobní auto a vydáváme se k vodopádům na Fall River. Krásnou přírodou s mnoha turisty pak zamíříme do Trail Ridge ve výšce přes 3500 metrů nad mořem, odkud obhlížíme okolní vrcholy a hluboká údolí se zbytky sněhu a ledu.

Cesta vlakem snů

Brzy ráno před hotelem s dalšími hosty nasedáme do hotelového taxi směr nádraží, odkud se vydáváme vlakem přes Rocky Mountains a Sierra Nevada na 32hodinovou cestu do San Franciska. Většina hlavních nádraží se v USA nazývá Union Station, stejně tak v Denveru. Na nástupišti probíhá kontrola jízdenek. Kufry absolvují celou cestu ve speciálním menším zavazadlovém vagonu.

Před odjezdem jsem byla Robertem instruována, že si mám vzít do tašky jen nejdůležitější věci, vlastně si neumím představit, že by se do mého kupíčka se dvěma lůžky ještě vcpal můj kufr. Robert s Marshou mají k dispozici celé kupé se dvěma lůžky nad sebou, malým posezením a kabinkou s toaletou, ve které se mohou osprchovat. Ostatní mohou využít společnou sprchu. V mém oddělení jsou dvě lůžka nad sebou přes den složená dole do dvou sedadel. Je tu i malá šatní skříňka. Večer nám služba lůžka rozloží a ustele ke spánku, ráno zase složí. V každém vagonu je k dispozici pitná voda a káva.

Ve vyhlídkovém vagonu s otočnými sedadly pozorujeme okolní úchvatnou krajinu a samozřejmě fotíme, ale také si povídáme a třeba čteme, vždyť cestujeme společně dva dny. Snídaně, oběd a večeře jsou pro cestující ve spacích vagoncích v ceně jízdného. Jídelní vůz je moje nejoblíbenější místo ve vlaku. V USA jsem také po dlouhých letech měla odvahu zakoupit si hranolky. Chutnaly opravdu po bramborách a bylo mi po nich dobře.

Zastavujeme v Salt Lake City, hlavním městě Utahu, státu mormonů, pak v Sacramentu a cestou ještě v několika malých městečkách. Celá jízda vlaku Zephyr společnosti Amtrak trvá z Chicaga do Emeryville u San Franciska celkem 51 hodin. Vlak jede průměrnou rychlostí 90 km/hod, takže ujede přes pět tisíc kilometrů. V horách jej táhnou dvě lokomotivy. Na závěr se objeví rozlehlá San

Francisco Bay, kterou již považuji za pobřeží Pacifiku, ale na to si musím ještě počkat.

Z Emeryville nás vezou Amtrak autobusy do San Franciska. Ráno vyrážíme přes Golden Gate do Muir Wood parku s obrovskými stromy *red wood* a s chipmunky, prý se dají charakterizovat jako pozemní veverky. Nabádají mě ke koupi suvenýru: Kup si sekvoji v krabičce, můžeš si ji zasadit. „Umíš si představit sekvoji v šumperku?“ odvětim pobaveně a všichni se dáme do smíchu.

U reformních židů

Marsha si pamatuje, že jsem členkou Židovské obce v Olomouci, a na základě článku v tamních židovských novinách domluvila naši návštěvu v pátek večer v reformní kongregaci ve městě Foster. Tato kongregace vlastnila jednu z olomouckých tór. Podařilo se jim shromáždit od sponzorů 36 tisíc dolarů na její opravu, přivezli ji do Olomouce a slavnostně ji předali do rukou potomků původních majitelů. Jeden ze členů kongregace pracuje v letecké společnosti UNITED, která zajistila dopravu do České republiky spolu se sedadlem pro tóru...

V období židovského nového roku Roš Hašana Marsha uvařila večeři s lososem a pozvala dva rodinné přátele a také své syny i s jednou manželkou. Jeden z rodinných přátel přišel do USA v roce 1956 právě

v období krvavě potlačené maďarské kontrarevoluce. Druhý žije střídavě v San Francisku a v Paříži.

V pondělí dopoledne jsme se zúčastnili bohoslužby v moderním centru Bejt Šolom, kde nás pohostili výborným medovým dezertem. Na shromáždění před odhazováním hříčků potkáváme souvěrce z kongregace Bejt Šolom. Hraje zde černošská kapela a hoří ohně ve speciálních betonových nádobách.

V jedné cihlové budově v San Francisku, bývalé elektrárně, sídlí židovské muzeum. Právě zde probíhala výstava *Lew the Jew* o slavném židovském tatérovi Kurzmanovi, strýci Jayne, která se o mě starala v New Yorku. V další expozici o židovských oděvech používaných po celém světě jsme si počkali na komentovanou prohlídku o nádherných a inspirativních róbách.

Na letišti se loučíme a já odlétám do Amsterdamu a pak domů. Jediný, kdo se mě hned zeptá: „Jak jste se měla v Americe?“, je můj soused opilec.

LENKA HOFFMANOVÁ

Foto autorka

Autorka bude o své cestě do USA vyprávět 20. února v 18.00 v L-Klubu knihovny v Plzni (Studentská 22, Plzeň)

Minikurz hebrejského jazyka

pro samouky (17. lekce)

Je načase podívat se na hebrejské termíny pro jednotlivé členy rodiny a příbuzenské vztahy.

Samozřejmě je bezpředmětné uvádět tentokrát u slovní zásoby rod. Avšak tvar množného čísla je u většiny slovíček neobvyklý, proto je připsán v závorce.

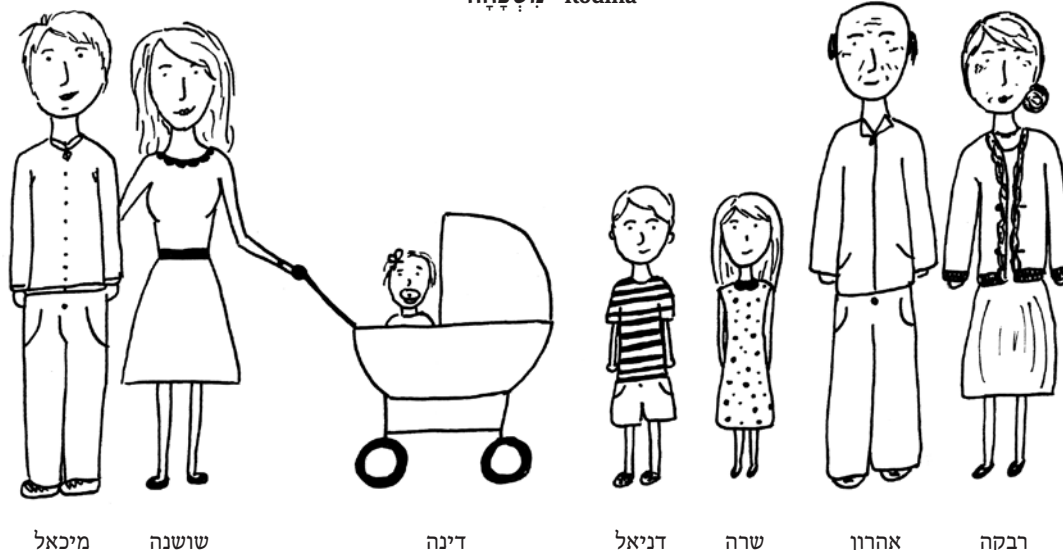
rodiče	הורים
miminko	תינוק ז, תינוקת נ
tatínek	אבא (אבות)
maminka	אמא (אמהות)
dědeček	סבא (סבים)
babička	סבתא (סבות)
syn	בן (בנים)
dcera	בת (בנות)
bratr	אח (אחים)
sestra	אחות (אחיות)
vnuk	נכד (נכדים)
vnučka	נכדה (נכדות)

V hebrejštině se pro „miminko“ užívá zvláštní výraz jak v ženském, tak v mužském rodě podle toho, zda se jedná o chlapečka nebo holčičku.

Až se naučíte slovíčka, doplňte věty podle rodiny na obrázku a jmen jejích členů.

manžel	בעל (בעלים)
manželka, žena	אשה (נשים)
strýc	דוד (דודים)
teta	דודה (דודות)
bratranec	בן דוד (בני דודים)
sestřenice	בת דודה (בנות דודות)
synovec	אחין (אחיות)
neteř	אחנית (אחניות)
tchán	חותן (חותנים)
tchyně	חותנת (חותנות)
zeť	חתן (חתנים)
snacha	כלה (כלות)

משפחה – Rodina

1. שרה היא _____ של דניאל.
2. דניאל הוא _____ של אהרון.
3. אהרון הוא _____ של רבקה.
4. שושנה היא _____ של מיכאל.
5. מיכאל ושושנה הם _____ של דניאל, שרה ודינה.
6. דינה היא _____ .
7. רבקה היא _____ של דניאל.

8. שרה היא _____ של אהרון.
9. דינה ושרה הן _____ של מיכאל ושושנה.
10. מיכאל הוא חתן של _____ .

Řešení najdete na straně 17.

PŘIPRAVILA **RACHEL POLOHOVÁ**

Ilustrace Rebeka Zaorálková

Ovlivňuje vědecký pokrok naše vnímání strachu?

Horor je dnes, ať už ve filmech nebo v knihách, poměrně populární žánr. Avšak za poslední léta prošel ohromnou proměnou. Pojďme se tedy podívat, jak vypadaly horory dříve a jak jsme došli ke dnešní podobě.

Strach je jednou ze základních lidských emocí a provází lidstvo už od jeho samotného počátku.

Stručná historie lidského strachu

V pravěku se lidé schovávali do jeskyní před dravou zvěří, antická společnost měla respekt ze svých božstev a Vikingové se jich dokonce báli. Křesťané se zase báli věčného zatracení v pekle. Ať už zmíníme jakýkoli příklad – a že bychom mohli pokračovat dlouho – lze tu postřehnout jeden zajímavý a opakuji se aspekt, a to, že se vždy jednalo o jakousi formu strachu z neznáma. Lidé zkrátka mají, jak se nám ostatně ukazuje i dnes v souvislosti s uprchlickou krizí, jakýsi zabudovaný reflex obávat se toho, co nám není známé nebo to nedokážeme pobrat a vysvětlit.

Abychom se ale dostali k hororové literatuře, musíme odcestovat v čase trochu dopředu, až do doby první půlky 19. století, kdy začíná psát spisovatel Edgar Allan Poe, který je považován za zakladatele hororu, jak ho známe dnes. Ten totiž ve svých příbězích ukazuje temnotu doby, avšak ve spojitosti s živly, které jsou našemu smýšlení vzdálené – například zlý kocour nebo ponoukající havran.

Je to pak jen o čtyři desítky let později, kdy se tvorbou Poea a dalších inspiruje mladíček Howard Phillips Lovecraft a posune celý žánr do naprosto nových rozměrů. Přestože Lovecraft nebyl za svého života příliš populární, jeho tvorba v pozdějších letech ovlivnila kruhy spisovatelů, kteří jsou dnes žánrově zařazováni jako autoři píšíci „lovecraftovské horory“. Proč je ale pro naše téma Lovecraft tak zásadní? Protože jako první přímo popisuje kosmický teror a síly ve vesmíru, které jsou pro nás příliš nepochopitelné, než bychom měli možnost z nich nemít strach.

„Nejstarší a nejsilnější emocí lidstva je strach, a nejstarší a nejsilnější podobou strachu je strach z neznáma.“

Howard Phillips Lovecraft

Jakkoli nadále Lovecraft ovlivňoval spisovatele, samotná síla hororových příběhů slábala. Nacházíme se právě v období 20.–50. let, během nichž se temnota v literatuře (a relativně nově i v filmové tvorbě) přesouvá spíše do thrillerů a noir detektivek. Tak to je ještě

nějakou dobu po tom, až do časů, kdy přijde muž jménem Stephen King, jehož texty ovlivňují horory dodnes. Ale o něm až později.

Potenciální spojitost mezi hororem a vědeckým pokrokem

Je třeba si uvědomit, že 19. století – a především pak jeho druhá půlka – bylo neskutečně hojné na vědecké objevy. Jedná se o dobu, ve které lidé začínají chápat daleko víc svět kolem sebe, jak co funguje, ale především díky tomuto historickému jevu vyvstává otázka, jestli existuje vůbec nějaké neznámo nebo božstvo, kterého by se lidé měli bát.

Lovecraftovský horor na to má však poměrně jednoduchou odpověď – místo, aby šel v jeho příbězích strach z něčeho, čemu už lidé rozumí, mluví o věcech na místech, která doposud lidé neprozkoumali; v jedné povídce popisuje hrůzy skrývající se v dálkách vesmírných rozměrů, jinde představuje děs, který je již stovky let uzavřen pod zemí, a ve své nejslavnější novele hovoří o stvoření Cthulhu, které spí už odedávna na dně moře a čeká na den, kdy přijde čas se probudit.

To je ale na druhou stranu pravděpodobně i důvod, proč posléze začaly lovecraftovské horory ztrácet na síle a (ačkoli pro mne vždy budou těmi nejděsivějšími příběhy, které jsem kdy četl) proč v lidech přestaly vyvolávat strach. Lidé zkrátka možná přestali mít strach i z věcí takto vzdálených, protože se začali bát sami sebe a zrudností, jichž se mohou dopustit.

Je ale možné, že jde náš strach z neznáma bezprostředně ruku v ruce s vědeckým postupem? Právě na to nám snad může odpovědět příklad Stephena Kinga.

Stephen King a zmrtvýchvstání hororu

King je dnes znám jako otec postmoderního hororu, především pak díky knihám, jako jsou *It*, *Shining* nebo pak něco, co je většinu času trochu jiným šálkem čaje – knižní série *Dark Tower*. Jak se ale povedlo tomuto člověku vzkřísit žánr, který již značnou dobu přežíval pouze v kruzích zapálených spisovatelů a jejich studentů?

Přestože Kingův přístup se od toho lovecraftovského značně liší, dlužno říci, že za něco mu přece jen vděčí, a to za myšlenku strachu z neznáma. V knihách stále popisuje stvoření z dalekého vesmíru nebo síly z jiných dimenzí. Ale tato informace nám sem trochu nesedí, když vezmeme v potaz, že přesně toho se lidé přestávali bát.

Pravda je taková, že si Stephen King bere inspiraci ještě jinde – z dobového realismu a především z textů Edgara Allana Poea. King zkrátka rozumí tomu, že nyní lidé již nemají strach ze vzdálených entit, ale z něčeho, co

je jim velice blízké, avšak z nějakého důvodu to zároveň nechápou. Vesmírná entita tak náhle získává podobu klauna, zlo jiné dimenze je uhnížďeno v hlavě otce, který se následkem pokouší pozabít svou rodinu, a podobně... Zašel bych možná až tak daleko, že řeknu, že Kingovi svět může vděčit i za stereotyp *strašidla schovávajícího se pod postelí*.

Jinými slovy, v době, kdy je obtížnější něčemu věřit, než kdykoli dříve v historii, se horor o nadpřirozených bytostech skoro nikdy nemůže vyhnout skepticizmu. A v tuto chvíli zkrátka musíme hledat buď něco, co vnímáme jako bezprostředně blízké, nebo nepsat o nadpřirozenu, ale o lidech samotných.

Důvěra – teorie o postmoderním hororu

Jak jsem již zmiňoval, Kingovi vděčíme za mnoho hororových tropů, které se používají dodnes (a pravděpodobně ještě nějakou dobu budou). Když už se ale bavíme o hororech dneška, je zde ještě jedna věc, která stojí za zmínku.

Dnes je horor jako filmový žánr jeden z nejpůvodnějších, ačkoli není vždy kvalitní. Vidíme u něj ale přímou návaznost na Kingovu tvorbu, a to v onom aspektu blízkosti předmětu strachu. Místo dalekých děsů a tvorů mimo naši představivost dnes vidíme na plátně spíše něco, co přirozeně považujeme za nevinné, jak si nasazuje tvář monstra. Mluví zde například o panenkách, jeptišce, ba dokonce i o klaunovi, o němž píše již King.

Rád bych zde ještě ale na konec vznesl otázku, zda můžeme na základě těchto nabytých informací alespoň částečně předurčit, kam se bude horor vyvíjet dál. Já sám jsem předpokládal, že ne, dokud jsem nenadnesl toto téma v nedávné konverzaci.

Došli jsme k závěru, že se nyní věda dost možná stane tím, co nás bude děsit. To proto, že je teď na takové úrovni, že jí už mnoho lidí přestává rozumět – umělé inteligence za posledních pár let udělala neuvěřitelný pokrok a stroje jsou složitější a složitější. Kdo by se tak nebál něčeho, co jsme vytvořili, ale vlastně se to pro nás stává novým – a do jisté míry i nadpřirozeným – neznámem?

ELIÁŠ GAYDEČKA

Jews News je časopisem studentů Lauderových škol. Tato dvoustrana vychází jako příloha měsíčníku Maskil laskavou péčí Bejt Simcha.

Redakce: Albertina Čížková – šéfredaktorka, Hugo Marx – zástupce šéfredaktorky, Matěj Knop – editor, Eliáš Gaydečka – korektor a další.

Kontakt: www.lauderky.cz,
e-mail: redakce@lauder.cz

Florian Fischer: Věřím v opravdové příběhy

V rámci spolupráce s divadlem Archa jsme navštívili představení *Akce Kámen*. Představení zachycuje příběh dvanácti osob, které padly do léčky StB s krycím názvem *Akce Kámen*. Tato hra se zaměřuje především na pocity, jež byly těmito intrikami vyvolány. Následně jsme měli možnost udělat rozhovor s režisérem této inscenace Florianem Fischerem a položit mu několik otázek. Co ho ke ztvárnění těchto obludných událostí vedlo? Má zkušenosti s podobnými inscenacemi?

V dohledné době se můžete těšit na recenzi, která vám představení vykreslí trochu podrobněji.

Rozhovor s Florianem Fischerem

Co pro vás bylo hlavní inspirací k vytvoření takového představení?

Myslím si, že příběh, tedy ten skutečný, který se udál, je zkrátka ohromující. Je svým způsobem fantastický a neuvěřitelný. Slyšel jsem o něm, a ačkoli miluji literaturu a fikci, osobně věřím v opravdové příběhy, které vyprávějí o světě, jsou do něj zasazeny a doopravdy se dějí, když je sledujeme. Stojí za to přenést je na podium.

Co pro váš život znamená divadlo a práce v něm?

Pro můj život? Divadlo miluji a vždy se zde cítím doma. Můžu tam jít, a vždy vím, že jsou zde lidé, kteří pro mě něco dělají, a jediné pro mě a jen proto, že jsem tam já a tvoříme kolektiv. Není to jako kino nebo televize, kterou můžete zapnout a vypnout, je to unikátní zážitek, který uvidíte jen jednou. Stejně tak se vždy mění zážitek a zkušenost s publikem a s lidmi kolem nás. To pro mě hodně znamená, protože mi to dodává pocit bezpečí a domova.

Máte nějakou osobní zkušenost s podobným příběhem?

Ne, nemám s tím žádné zkušenosti a musím říct, že jsem rád. Proto jsme však pozvali těchto dvanáct neprofesionálních herců z Drážďan, kteří tyto zkušenosti – například nutnost opustit svou zemi – mají. Požádal jsem je, aby si přečetli materiály k příběhu, protože bylo jasné, že mají jiné zážitky a zkušenosti, a mohli nám říct další věci, které by mě nenapadly.

Proč jste se začal věnovat profesi režiséra, co vás k tomu přimělo?

Miluji vyprávění příběhů, jejich čtení a mapování událostí. Jak už jsem řekl předtím, miluji ten pocit domova v každém příběhu. Například pro mou rodinu byly vždy příběhy velmi důležité. Často jsme si je povíдали, hlavně u rodinných večerů, vždy někdo začal a vyprávěli jsme si je navzájem.

Režiroval jste už nějaké podobné představení založené na reálném dění?

Ano, před dvěma lety jsem vytvořil představení o muži, který ležel dvacet osm měsíců mrtvý ve svém bytě. Ležel tam tak uprostřed města, ačkoli měl manželku, ex-manželku, dceru a vnouče, ačkoli chodil stále do stejného baru, kde se denně setkával s přáteli, přes to všechno byl zapomenut a ležel tam více jak dva roky. Z této reálné události, která se stala ve Švýcarsku, jsem udělal představení.

Chystáte se toto představení hrát i někde jinde než v České republice a v Německu?

Momentálně pravděpodobně v Belgii a následně možná bude i nějaké větší turné, ale to ještě není jisté.

Myslíte si, že tyto časy mezi roky 1948 a 1951 změnil vztahy mezi Československem a Německem?

Ano, naštěstí, ale já sám jsem k Německu hodně kritický. Je to země, která způsobila dvě světové války a má úctyhodnou ekonomickou a politickou moc v evropském regionu. Jako Němec předvídám, že tato země bude stále pravicovější a znovu zde vzniká extremismus. Jsou tu xenofobní lidé, kteří nesnášejí cizince a vykřikují to na ulicích, a proto mám pocit, že musíme být velmi opatrní a silně tomu věnovat naši pozornost, protože jinak se pouta, která vzrostla mezi národy, můžou snadno přetrhnout a znovu zničit.

Vzkázal byste ještě něco našim čtenářům?

Možná bych chtěl říct, že kdykoli vypukne nějaká katastrofa, lidé mají strach a probíhají silné emoce, vždy je zde někdo, kdo se tyto pocity chystá zneužít k plnění vlastních cílů. Musíme si tyto pocity uchovávat, ale zároveň myslet na to, kdo by je mohl použít proti nám. Chtěl bych vzkázat, že musíme poznat tyto lidi, kteří využívají emoce druhých, a začít jednat. Musíme politicky a rázně jednat s lidmi, kteří hrají proti nám.

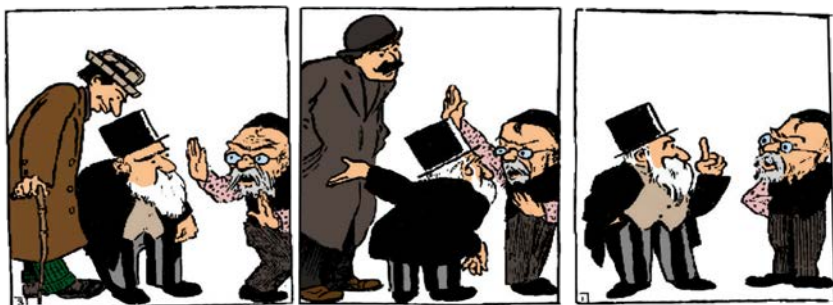
Mockrát děkujeme za váš čas.

Také děkuji, doufám, že se vám představení líbilo.

HUGO MARX A TEREZA NOVÁKOVÁ

8. března 1913

Ne pro každou nevěstu se ženich urodí

3) PAN KROČEK: To je k ničemu! Vidím, že slušného ženicha mi nepřivedete. Tenhle taky za nic nestojí.

2) PAN KROČEK: Ne, pane dohazovači, tenhle není dost dobrý. Na takového by se má dcera ani nepodívala.

1) GIMPL BEJMIŠ: Vidím, že jste zbožný Žid, můžete se spolehnout, že pro vaši dceru najdu vytečného muže.

6) PAN KROČEK: Tak tady ji máte. Ale začínám mít pocit, že vy byste se hodil spíš na učitele, než na dohazovače.

5) PAN KROČEK: Tak to je jiná! Suzy, pojď sem, pan dohazovač by tě chtěl vidět!

4) GIMPL BEJMIŠ: Gewalt, reb Kroček, tak mi tu vaši dceru přiveďte, ať vidím, jakého prince potřebuju.

Parašat Ki tisa: Co nás Tóra může naučit o snění o jiném životě?

Ve čtyřech letech jsem se zamiloval do nejkrásnější dívky v celé mateřské školce a usoudil jsem, že tím nejromantičtějším způsobem, jak jí ukázat své city, bude pozvání do Národního divadla.

Ale jak to udělat? Oslovil jsem své rodiče, kteří za mne laskavě zařídili vše, včetně koupě vstupenek. Nastal rozhodující den. Oblékl jsem si svůj nejlepší a jediný oblek, požádal jsem maminku, aby mi uvázala kravatu, a dovolil se tatínka, jestli smím použít jeho kolínskou. Poté jsme vyrazili.

Divadlo bylo přeplněné k prasknutí. Konečně jsem spatřil svou lásku v doprovodu rodičů. Nikdy předtím nebyla v divadle a její oči byly plny obdivu. Vše bylo tak perfektní! Naši rodiče si vzájemně potřásali pravicemi a ona se na mne usmála a čekala, co udělám. Uvědomil jsem si, že mi otec doporučil, abych byl opravdový gentleman a políbil jí ruku. Chystal jsem se tak učinit, ale najednou jsem dostal strašný hlad a představil jsem si své oblíbené jídlo, což byla koprová omáčka s knedlíkem a vejcem. Řekl jsem rodičům, že potřebuji odejít. Poté, co jsem své rozhodnutí několikrát zopakoval důrazněji, jsme opustili mou šokovanou a právě ztracenou přítelkyni. Tak skončilo mé první rande. Pravdou je, že jsem vyměnil lásku za koprovku s knedlíkem a vejcem...

A dnes se ptám sám sebe, co by se stalo, kdybych tenkrát neodešel. Žil bych odlišný život? Má smysl na to vůbec myslet? Co nás vlastně Tóra učí o snění o jiných životech, které bychom žili, kdybychom v minulosti učinili jiná rozhodnutí?

Parašat Ki tisa vypráví o tom, jak po dobu Mojžišova pobytu na hoře Sinaj izraelský lid začal zoufat a pochybovat o svém rozhodnutí opustit egyptský způsob života: „Když viděl, že se Mojžíš z hory dlouho nevrací, shromáždil se lid kolem Árona a řekl mu: „Nuže, udělej bohy, kteří by nás vedli, neboť nevíme, co je s tím Mojžíšem, mužem, který nás vyvedl z Egypta.“ Áron jim řekl: „Strhejte svým ženám, synům i dcerám zlaté náušnice a přinese je ke mně.“ Všechny lid si tedy strhal zlaté náušnice a přinesli je k Áronovi. Ten od nich to zlato přijal, vytvaroval formu a odlil z toho sochu telete. Tehdy zvolali: „Toto je tvůj bůh, Izraeli, ten tě vyvedl z Egypta.“

Když to Áron uviděl, postavil před sochou oltář. Potom oznámil: „Zítřka bude Hospodino slavnost! Nazítří pak vstali časné zrána, obětovali zápalné oběti a pořádali obětní hody. Lid se posadil, aby jedl a pil, a pak vstali, aby se obveselovali.“ (Exodus 32:1–34) Když se Mojžíš vrátil, spatřil oslavu v plném proudu a vzplanul hněvem: „Desky, které měl v rukou, zahodil a roztříštil je pod onou horou. Pak

vzal to tele, které si udělali, roztavil je v ohni, rozdrtil na prach, rozptýlil na hladinu vody a dal pít Izraelitům.“ (Exodus 21:19–21)

V příběhu o zlatém teleti se Izraelité myšlenkově navracejí do stavu otroctví a dokazují, že přestože se již fyzicky nenacházejí na egyptském území, Egypt z jejich hlav nevymizel, i když se do něj již fyzicky nemohou vrátit. Podíváme-li se o několik kapitol zpět, nalezneme zde informaci o tom, že Bůh měl na výběr mezi vyvedením Izraele kratší a jednodušší cestou přes fílištínskou zemi, nebo skrze Rákosové moře. Bůh se však rozhodl pro druhou možnost s následujícím odůvodněním: „Kdyby lid viděl, že hrozí válka, mohl by litovat a vrátit se do Egypta.“ (Exodus 13:17) Zdá se tedy, že celé vyvedení z Egypta tak, jak ho známe dnes, se uskutečnilo kvůli jedné jediné věci, a sice Božímu strachu z případného rozhodnutí Izraelitů vzít vše zpět a navrátit se do Egypta.

O několik veršů dál vidíme, že tento strach byl zcela legitimní. Lidé si začínají stěžovat již na břehu moře: „Nebylo snad v Egyptě dost hrobu? Proč jsi nás odtud vyvedl? Abychom zemřeli na poušti? Co jsi nám to učinil, že jsi nás vyvedl z Egypta?“ (Exodus 14:11) Dokonce i poté, co Izraelité překročili Rákosové moře a poznali, že Bohu záleží na jejich životech, začínají znovu bédovat, tentokrát ohledně kvality jídla: „Proč jsme jen nezemřeli Hospodinou rukou v Egyptě? Tam jsme sedávali nad hrnci masa a jídali chléb do sytosti! Vy jste nás ale odvedli sem na poušť, jen abyste celé toto shromáždění umořili hladem!“ (Exodus 16:3) Okamžitě je jim poskytnut „kiduš“, snad ještě lepší než v newyorské Park Avenue Synagogue. Nicméně, po dobrém jídle si lidé uvědomili, že ještě neměli „šnaps“: „Proč jsi nás vyvedl z Egypta? Aby nás i s našimi syny a dobyt看 umořil žízeň?“ (Exodus 17:3) Dokonce i tento problém je okamžitě vyřešen. Přes to všechno lidé stále sní o jiném životě, který by žili, kdyby zůstali v Egyptě, což vrcholil zhotovením zlatého telete.

Skotský spisovatel John Burnside (*1955) poznamenává: „Na ničem, co znám, nezáleží tak moc, jako na tom, co se nikdy nestalo.“

Čas od času všichni sníme o jiném životě, o tom, že žijeme někde jinde nebo někdy jindy, děláme něco jiného, máme jiného životního partnera, vypadáme jinak, máme víc peněz nebo větší dům. Představujeme si, že tyto alternativní a „lepší“ životy bychom žili, kdybychom učinili jiné a z našeho současného pohledu správné volby. Není vlastně nic špatného na tom, když občas takhle přemýšlíme. Do potíží se však dostáváme, když naše nežité životy, které prožíváme pouze v naší fantazii, začnou být důležitější než naše žitá skutečnost, která se rázem stává

Čas od času všichni sníme o jiném životě.

pouhým stínem toho, co bychom mohli mít, kdybychom volili jinak. V takovém okamžiku začneme pochybovat o všem, podceňovat se nebo se naopak přeceňovat, závistivě hledět po tom, co mají jiní, vyčítat jim, že se mají lépe, rychle střídat partnerky či partnery, stěžovat si, kolik toho nemáme, dychtit po lepším, čehož však nikdy nemůžeme dosáhnout, protože ono lepší je stejným přeludem jako „zlaté tele“. Na konec zcela rezignujeme na náš skutečný život a žijeme v přeludech. Tento fenomén, který v současné době trápí tolik lidí, je možné nazvat frustrací z nežitých životů.

Franz Kafka (1883–1924) moudře řekl: „Jistým bodem počínaje již není návratu. Toho bodu je třeba dosáhnout.“ Kafka popisuje situaci, ve které jsme schopni přijmout sami sebe se všemi chybami a naše životy se všemi jejich výzvami a nedokonalostmi. Neznamená to, že bychom měli spálit mosty a vzdát se snu o lepším životě, ale že bychom měli akceptovat naši žitou realitu jako výchozí bod. Právě toto je okamžik přejití Rudého moře. Bez této zkušenosti nevyhnutelnosti by naši předkové nebyli schopni přijmout svou volbu, posunout se vpřed a oslavovat život takový, jaký je. Snění o jiném životě není užitečné, ale snění o našem vlastním životě, který je nevyhnutelně plný chyb, výzev a zklamání je něco, o co by člověk měl usilovat.

Známy chasidský příběh vypráví o rabínovi Zusjovi z Annopole (1718–1800), který ležel na smrtelné posteli. Jeho studenti ho našli v slzách a pokusili se ho utěšit tím, že mu řekli, že byl moudrý téměř jako Mojžíš a laskavý skoro jako Abrahám, takže bude v nebi jistě souzen příznivě. On jim odpověděl: „Až se dostanu do nebe, nebudou se mne ptát na to, proč jsem nebyl jako Mojžíš nebo Abrahám. Zeptají se mne, proč jsem nebyl jako Zusja.“ Zusjův příběh nás učí, jak přijmout sám sebe se vším obtížným, co k tomu patří. Když budu mluvit za sebe, musím přiznat, že jsem tím, kdo vyměnil svou první lásku za koprovku s knedlíkem a vejcem. A přestože se dodnes stydím, když si na to vzpomenu, vím, že to bylo menším či větším dílem rozhodnutí, které mne také přivedlo do současné chvíle. Jsem vděčný za to kde, kdy a jak žiji a co mám, a za to, že jsem ženatý se ženou, kterou bych nikdy nevyměnil za koprovku s knedlíkem a vejcem.

DAVID MAXA

Zemřel Jiří Brady – ať je jeho památka požehnaná

Daniel Herman napsal 12. ledna 2019 na svém twitterovém účtu: „Jiří Brady zemřel v noci na dnešek v Torontu ve věku nedožitých 91 let. Přežil Osvětim a byl neúnavným bojovníkem za svobodu a lidská práva.“ Do světa tak byla vyslána zpráva o úmrtí jednoho z pamětníků holokaustu a přeživšího pochodů smrti.

Jiří Brady vešel do povědomí nejen českých občanů především v roce 2016, kdy mu prezident Zeman odmítl udělit předem schválené vyznamenání z osobní zášti a kvůli politickým neshodám s Bradyho synovcem, tehdejším ministrem kultury Danielem Hermanem. Ministr kultury tehdy přes prezidentovu nevoli přijal během Fora 2000 oficiálně návštěvu 14. tibetského dalajlámy Tändzina Gjamccha, což rozpoutalo nečekanou vlnu událostí, na jejímž konci bylo „vymazání“ Jiřího Bradyho ze seznamu vyznamenaných k 28. říjnu 2016.

Jiří Brady se narodil 9. února 1928 do rodiny židovského obchodníka v Novém Městě na Moravě. Klidný rodinný život a dětské hry se sestrou Hankou skončily s okupací Československa a příchodem nacistického režimu. Roku 1941 byla Jiřího matka Markéta Brady zatčena za pomoc belgickému odboji a následně deportována do tábora v Ravensbrücku, odkud už se nikdy nevrátila. Krátce na to byl zatčen také otec Karel Brady-Metzl, který pak zemřel v Osvětimi v červenci roku 1942. Po zatčení obou rodičů se Jiřího a Hany ujal jejich katolický strýc a odvezl je k sobě na venkov. 14. května 1942 však byly obě děti odvedeny do terezínského ghetta.

Pravděpodobně nejznámějším členem rodiny Bradyových je sestra Jiřího, Hana Brady, která byla roku 1944 zavražděna v Osvětimi. Poté co byl později nalezen kufr s jejím jménem a údaji a několik jejích kreseb, napsala Karen Levine o jejím životním osudu knihu s názvem „Hanin kufřík – Příběh dívky, která se nevrátila“, podle níž byl pak natočen i stejnojmenný dokument.

Jiří Brady zůstal v Terezíně do podzimu roku 1944. Společně s dalšími hochy se zapojoval do zdejšího kulturního života – přispíval do časopisu Vedem, chodil do práce a učil se anglicky a rusky. Poté, co byl na podzim 1944 transportován „na východ“, do Osvětimi, měl to štěstí, že byl zařazen mezi práce schopné a posléze odvezen do pracovního tábora v Gliwiczích. Po nějakém čase zde

Foto Wikimedia, autor Jiří Mejer

Brady kvůli otřesným podmínkám onemocněl bakteriální flegmónou a měl hnisavou ránu na noze. Navzdory jeho vážnému stavu, bolestem a vysokým horečkám, kterými trpěl, odešel brzy z marodky a nahlásil že je zdrav. Neměl na výběr. Doslechl se totiž, že nacisté chtějí všechny pacienty zavraždit. Ještě tentýž den se tak také stalo. Jiří Brady vděčil za svůj život slovenskému vězni Farberovi, který ho včas varoval.

Když se v lednu 1945 přiblížila frontová linie, byl Jiří Brady spolu s dalšími vězni vyhnán na šedesátikilometrový pochod do zajateckého tábora Blechhammer nedaleko Katovic. Přesto, že nacisti těsně předtím, než utekli, naházeli do zamčených baráků granáty, Bradymu a dalším vězňům se podařilo uprchnout dírou ve zdi, kterou prostřelil tank. Domů se však Jiří Brady vrátil po dlouhé cestě a různých peripetiích až v květnu 1945. Pokoušel se chvíli znovu vést rodinný obchod a nastoupil do školy. Když se však k moci dostali komunisté, dlouho zde nevydržel a v roce 1949 využil možnosti legálně vycestovat do Izraele. Namířeno měl však jinam. Ve Vídni vystoupil z vlaku a postupně se dostal do Kanady, kde žil od roku 1951 až do své smrti 11. ledna 2019.

Když si Jiří Brady uvědomil, že jako jediný z rodiny přežil, slíbil si, že bude žít dobrý život a bude se snažit napravovat špatnosti, s nimiž se setká. Oženil se, měl rodinu – tři syny a dceru, a stal se z něj úspěšný podnikatel. V Kanadě pomáhal emigrantům z Československa, celý život cestoval, přednášel a vzdělával o hrůzách holokaustu, kterými sám prošel. Zasazoval se také různými způsoby o dodržování lidských práv a po revoluci

mimo jiné pomáhal s obnovou svobodné redakce Lidových novin.

Jiří Brady vždy říkal, že mu vyznamenání neschází a že si váží čestnosti svého synovce. Navíc byl záhy po celé nešťastné kauze roku 2016 oceněn dalšími institucemi – mezi nimi městy Prahou a Brnem, Sněmovnou ČR nebo olomouckou univerzitou. Během svého života dostal také jiná vyznamenání, například z rukou německého prezidenta. Jako mnozí další, i on by si jistě státní vyznamenání své vlasti z rukou českého prezidenta zasloužil. Kvůli lidské ješitnosti se ho už však nikdy nedočká.

Zmiňme ale na závěr příhodný komentář, který zveřejnil na svém twitterovém účtu senátor Tomáš Czernin: „Pan Brady stane před Hospodinem, a ten nebude zkoumat, kolik a od koho dostal metálů během své pozemské pouti.“

RÁCHEL POLOHOVÁ

KLÍČ K ŘEŠENÍ HEBREJŠTINY

- 1) Sára je **sestra** Daniela.
- 2) Daniel je **vnuč** Aharona.
- 3) Aharon je **manžel** Rivky.
- 4) Šošana je **manželka** Michaela.
- 5) Michael a Šošana jsou **rodiče** Daniela, Sary a Diny.
- 6) Dina je **miminko**.
- 7) Rivka je **babička** Daniela.
- 8) Sára je **vnučka** Aharona.
- 9) Dina a Sára jsou **dcery** Michaela a Šošany.
- 10) Michael je zeť **Aharona a Rivky**.

Kulturní program únor–březen 2019

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE

PRAHA Oddělení pro vzdělávání a kulturu, Maiselova 15, Praha 1, tel.: 222 325 172, education@jewishmuseum.cz, www.jewishmuseum.cz

AUDITORIUM OVK ŽMP,
Maiselova 15, 3. patro

STŘEDA
6. 2.
18.00

Současný Izrael v románech Asafa Gavrona

Významný izraelský spisovatel Asaf Gavron (1968) se ve svých

knihách často vyjadřuje k palčivým tématům Izraele. Jak izraelská společnost nahlíží na fenomén osadnictví? Jaký byl život v Izraeli za druhé intifády? O těchto i dalších tématech pohovoří překladatelka Magdalena Křížová, která byla za překlad Gavronovy knihy *Osada na pahorku* nominována na cenu Magnesia Litera 2018. Večer doplní četba úryvků z tohoto románu i z chystaného překladu dalšího Gavronova titulu s pracovním názvem *Smrt na jazyku* (Almost Dead) v podání Hanuše Bora.

Vstup volný.

NEDĚLE
10. 2.
14.00

Nedělní dílna pro rodiče s dětmi: Arje slaví Tu bi-švat (Nový rok stromů)

Společně si budeme vyprávět

o tom, proč Židé v Izraeli zasazují v tento den nové stromy. Děti se naučí písničku, zatančují si a ochutnají některé plody, kterými oplývá Země zaslíbená. (Dílka OVK – dvůr) Prohlídka: Starý židovský hřbitov

Vstupné 50 Kč

ÚTERÝ
12. 2.
18.00

Plynové vozy a nacistická technologie konečného řešení

Útok nacistického Německa na Sovětský svaz v červnu roku

1941 vedl k ovládnutí území s miliony židovských obyvatel. Ghetta po celém Polsku a v okupované střední a západní Evropě byla přeplněna. Nacisté mezitím po dvou letech ukončili hromadné zplynování německých pacientů v psychiatrických klinikách a zkušnosti z této akce se rozhodli využít v nové formě hromadného zabíjení za pomoci plyno-

vých vozů. Přednáška historika Vojtěcha Kynčla z Historického ústavu AV ČR je součástí přednáškového cyklu k nové stálé expozici *Cesty bez návratu. Deportace Židů z českých zemí 1939–1945* v areálu Pinkasovy synagogy. Vstup volný.

STŘEDA
13. 2.
18.00

Zpravodajství z Orientu, zpravodajství v Orientu

Dvacáté první století se vyznačuje množstvím informací,

pravých i nepravých zpráv, zvěstí, pomluv i čiré propagandy. Blízký východ se svými odlišnými zájmy i otevřenými či skrytými konflikty je dnes skutečným informačním bitevním polem. Televizní reportér a bývalý blízkovýchodní zpravodaj České televize a autor knihy *Za oponou války* Jakub Szántó přiblíží pozitivní i úskalí novinářské práce v Orientu. Vysvětlí rozdíly ve vnímání žurnalistiky v Evropě a na Blízkém východě a přidá i několik osobních příběhů načerpaných ze svého reportérského působení v tomto složitém regionu.

Vstup volný.

ÚTERÝ
26. 2.
18.00

Váha inkoustu

Dvě ženy, které od sebe dělí celá staletí – profesorka historie

zkoumající vzácné židovské rukopisy nalezené v genize jednoho londýnského domu a židovská dívka, která v 17. století přichází do Londýna se slepým rabínem a dostává svolení působit jako písařka.

Nejnovější román americké židovské autorky Rachel Kadishové vypráví o obětech, které obě ženy musely přinést, aby naplnily svá životní poslání. Knihu představí překladatelka Zora Freiová a redaktorka nakladatelství Host Ivana Šelešovská. Vybrané úryvky přečte Taťána Medvecká. Kniha bude na místě k prodeji za zvýhodněnou cenu.

Vstup volný.

STŘEDA
27. 2.
18.00

Jak Tóra nahlíží na postižení

Z kapitoly první knihy Genesis víme, že Bůh nahlížel na všechny bytosti jako na dobré.

Jak si ale v tomto kontextu vysvětlit výskyt těžkých mentálních i fyzických postižení? Jsou i tato postižení součástí božího plánu ve světě tak, jak je popisován v Tóře? A pokud

ano, má být na tato postižení nahlíženo jako na požehnání, nebo kletbu? Je možné i zde hledat boží záměr? V přednášce Yechiela Bar-Chaima, bývalého ředitele významné židovské humanitární organizace American Jewish Joint Distribution Committee (JOINT) pro oblast střední a jihovýchodní Evropy, uslyšíme úvahy o problematice různých postižení a jak je na ně nahlíženo v Tóře i skrze různé rabínské texty. Přednáška v angličtině s českým překladem. Vstup volný.

ČTVRTEK
28. 2.
18.00

Pět večerů s Billy Wilderem: Pojistka smrti

První část stejnojmenného cyklu filmové historičky Alice

Aronové se bude věnovat vzpomínkám na mládí, které strávil Billy Wilder (1906–2002) v Evropě, než emigroval v roce 1934 do Hollywoodu. Tento významný židovský tvůrce, scenárista, režisér a producent s více než padesáti filmy a šesti Oscary na svém kontě patřil mezi hollywoodskou elitu. Film *Pojistka smrti* (USA 1944, 107 min) vypráví příběh zdánlivě dokonalé vraždy. Tento mistrovský temný thriller byl natočen podle skutečné události, ve spolupráci se spisovatelem Jamesem M. Cainem (1892–1997) a Raymondem Chandlerem (1888–1959), který si ve filmu zahrál malou roličku.

V originálním znění (anglicky) s českými titulky. Vstup volný.

Výstava v prostorách OVK:

Kurt Bardoš: Než se vše změnilo

Výstava díla amatérského fotografa Kurta Bardoše (1914–1945) z brněnské židovské rodiny, jehož životní příběh skončil v německém koncentračním táboře Dachau. Snímky, pořízené na přelomu 30. a 40. let 20. století, odrážející klasické trendy meziválečné fotografie, téměř zázračně přežily dramatické zvraty 20. století.

Přístupné od 4. 2. do 29. 3. 2019 v pondělí–čtvrtek 12.00–16.00, pátek 10.00–12.00, během večerních programů a po domluvě.

STŘEDA
6. 3.
18.00

Nedostížená spravedlnost: selhání Kanady ve stíhání nacistických válečných zločinců

Z 300 000 židovských obyvatel Kanady je velká část potomky přeživších holokaust. Přesto tato země nedokázala zabránit přílivu nacistických zločinců a kolaborantů, kteří zde po válce hledali útočiště, a selhala při jejich stíhání. Přednáška historičky Niny Paulovičové z Athabasca University v Kanadě se zaměřuje na analýzu vlašného postoje Kanady k problematice válečných zločinců v kontextu jejich domácích i zahraničních politických zájmů.

Vstup volný.

Milan Krčmář

TVÁŘE (Z) JERUZALÉMA

Výstava fotografií

5. března – 5. dubna 2019

Beseda (nejen) o Jeruzalému
čtvrtek 14. března v 17⁰⁰ hodin

Obě akce v Městské knihovně Třebíč
Hasskova 102/2, Třebíč

NEDELE
10. 3.
14.00

Lviček Arje vás zve na oběd – židovská domácnost
Nedělní dílna pro rodiče s dětmi. (dílna OVK – dvůr)

Lviček Arje vás provede židovskou kuchyní, dozvíte se, co je košer a co je trejfe. Společně si připravíme košer hostinu a napíšete si několik receptů.

Prohlídka: Klausová synagoga
Vstupné 50 Kč.

MAISELOVA SYNAGOGA,
Maiselova 10, Praha 1

ČTVRTEK
14. 2.
19.00

Židovská hudba pro dvě violoncella / Dominika Weiss Hošková a Jiří Hošek

Koncert violoncellové kompozice židovských skladatelů 19.–20. století v podání předních českých violoncellistů Dominiky Weiss Hoškové a Jiřího Hoška. Během programu zazní skladby Jacquese Offenbacha (1819–1880), Noama Sheriffa (*1935), Jiřího Hoška (*1955) a Davida Poppera (1843–1913).

Vstupenky na koncert možno zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze, v Informačním a rezervačním centru muzea (Maiselova 15, Praha 1), v síti Ticket Art, Prague Ticket Office a na webových stránkách Židovského muzea v Praze, kde naleznete i kompletní program koncertu.

Vstupné 230 Kč / 150 Kč.

ČTVRTEK
7. 3.
18.00

Diskuse v Maislovce: Hnědý březen, Židé mezi Čechy a Němci

Německá okupace Československa v březnu 1939 znamená definitivní tečku za masarykovskou první republikou, která v kolektivní paměti českých Židů představuje příklad dobrého soužití s Čechy. Jak se zachovala česká veřejnost a úřady vůči českým Židům po Mnichovské dohodě? Jak se historici dívají na velmi rychlou radikalizaci některých Čechů? Jak se tyto události dochovaly v kolektivní paměti českých Židů? Odpovědi na tyto a další otázky se budou snažit nalézt v rámci Diskuse v Maislovce historičky Kateřina Čapková z AV ČR, Kateřina Králová a Hana Kubátová z Univerzity Karlovy a historik Michal Frankl z Masarykova ústavu AV ČR. Moderuje Irena Kalhousová z London School of Economics. Vyhrazena možná změna v obsazení. Pořád probíhá ve spolupráci s Židovským muzeem v Praze.

Vstup volný.

ŽIDOVSKÉ MUZEUM V PRAZE

BRNO

Oddělení pro vzdělávání a kulturu – pobočka Brno, tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno,

tel.: 544 509 651, 544 509 652,
katerina.suchankova@jewishmuseum.cz

ÚTERÝ
5. 2.
18.00

„Židovka“: promítání dokumentárního filmu a diskuse s tvůrci

Režisér a kameraman Petr

Baran v krátkém dokumentárním filmu s názvem Židovka zachytil životní příběh Alexandry Strnadové, která se narodila do poválečných padesátých let v brněnské židovské rodině. Navázal tak na zfilmovanou výpověď její maminky, paní Elli Machové, jejíž záznam je uložen v izraelském památníku holokaustu Jad vašem. Součástí promítání bude úvodní přednáška a následná beseda s hlavní protagonistkou a režisérem. Vstupné 30 Kč.

PONĚLÍ
18. 2.
18.00

Biblické příběhy a psychologie

Bible je souborem knih různých žánrů a témat. Můžeme je číst jako knihy náboženské – ale můžeme je vnímat i jako nadčasové literární texty, které nám skrze propast dvou tisíc let ukazují, že lidské touhy, trápení i radosti se zase až tak nezměnily. Přednáška kulturoločky a hebraistky Terezie Dubinové posluchačům zprostředkuje psychologický rozměr příběhů biblických hrdinů a hrdinek, jež mohou dodnes být inspirací a poučením. Zvláštní rozměr interpretace příběhů získají, když je čteme v původním jazyce hebrejské Bible – hebrejštině. Její mnohovýznamovost a hloubka plně rezonuje s charakterem lidské duše.

Vstupné 30 Kč.

ÚTERÝ
19. 2.
17.00

Ze života Židů II: Tradiční ošacení

Z jakých pramenů a předloh vychází tradiční ošacení

praktikujících Židů? Jaká je jeho symbolika, duchovní význam a praktické využití do dnešní doby? Jak můžeme například podle jarmulky nebo klobouku usuzovat, ke kterému proudu judaismu nositel patří? S pravdivly tradičního odívání jak mužů, tak žen, posluchače ve druhém pokračování cyklu seznámí správce pražského Nového židovského hřbitova Chaim Kočí, který současně vykonává rituální dozor nad košer stravou pro Pražský rabinát a je v České republice předsedou Chevra Kadiša.

Vstupné 30 Kč.

NEDELE
24. 2.
10.30

Nedělní dílna pro rodiče s dětmi: Medvídek Dubi před třímetrovým obrem

Příběh Davida a Goliáše je jedním z nejznámějších v Bibli, ale přináší mnohem víc než zprávu o boji odvážného mladíka, který se jen s prakem postavil zdánlivě neporazitelnému nepříteli. Na malé návštěvníky čeká další vyprávění z knihy Samuelovy, trocha skotačení, ale především radost ze společného díla, kterým bude... překvapení. (Nezamyslova 27, Brno-Židenice)

Vstupné 30 Kč.

PONĚLÍ
25. 2.
17.00

Smích skrze slzy I: Válečná léta a Klavírní trio e-moll op. 67

Cyklus fascinujících i šokujících příběhů o tom, jak se

zaujetí židovskou kulturou i odhodlání všestranně bránit její těžce zkoušené nositele zrcadlí v osudech a tvorbě sovětského hudebního skladatele Dmitrije D. Šostakoviče. Cyklem přednášek s hudebními ukázkami posluchače provede muzikolog a hudební kritik Jan Špaček. Vstupné 30 Kč.

ČTVRTEK
28. 2.
17.00

Domy věčnosti X: Boskovice a Lomnice u Tišnova

V desátém dílu přednáškového cyklu věnovaného moravským

židovským hřbitovům připomene publicistka a fotografka Helena Bretfeldová dva z nejkrásnějších a nejpůsobivějších, situovaných v podhůří Dražanské vrchoviny. Kromě příkře svažitého terénu mají společnou dobu založení na přelomu 17. a 18. století, převládající tvar náhrobků tzv. mikulovského typu, ale také skutečnost, že se v obou obcích kromě hřbitova zachovala též velká část původní židovské čtvrti včetně synagogy, školy a rituální lázně. Vstupné 30 Kč.

PONĚLÍ
4. 3.
17.00

Ze života Židů III: Pohřební rituály v judaismu

Ve třetím pokračování cyklu Ze života Židů správce pražského

Nového židovského hřbitova a předseda Chevra kadiša Chaim Kočí posluchače seznámí s funkcí této organizace v historii a v dnešní době. Promluví také o vzniku, významu a průběhu pohřebních rituálů v praktickém judaismu, o problematice židovských hřbitovů a nedotknutelnosti jejich hrobů. Vstupné 30 Kč

Výstava v sále OVK Brno:

Rekviem za Vlněnu

Výstava fotografií Marty Janáčkové se koná ve spolupráci s ŽOB a je přístupná během února ve dnech programových akcí a po předchozí telefonické domluvě.

Vstup volný

KULTURA V OBCÍCH

LIBEREC

STŘEDA
13. 2.
17.00

Amos Oz – život a dílo

Přednáška Karla Hrdličky pořádaná za laskavé podpory NFOH. ŽO Liberec, Rumjancevova 1362,

Liberec 1

OSTRAVA

STŘEDA
13. 2.
17.00

Česko-německé vztahy z pohledu židovské komunity

Pořádá Krnovská synagoga z.s. a Slezsko-německý svaz Krnov

Přednáší: JUDr. Tomáš Kraus, tajemník FŽO
Dům Evropy, 1. patro, Hl. nám. 29, Krnov

[illegible]

שבוע טוב!

Chasidský nigun mívá často hudební formu podobnou schématu A-B-C-B – tedy tři různé melodie či nápěvy, po nichž se znovu opakuje nápěv druhý. Tato forma je někdy vykládána jako analogie k písmenům Tetragrammaton, resp. hebrejským písmenům Božích jmen. Stejným způsobem se interpretuje také nigun Šav’u a tóv.

